

CULEMBORGSE 'VOETNOTEN'

SCHOOL VAN HOGE KLASSE

*Het Nederlands Schriftelijk
Studiecentrum Culemborg onder leiding
van de paters Augustijnen, 1946-1971*



*Brochure van het NSSC
uit de jaren 1960. De
kloosterpoort dient als een
logo voor het bedrijf.*



Inleiding

OIT WOONDE ik op de hoek van de Dahliastraat en Oostersingel. Aan die Singel lag het Augustijnenklooster. Op weg naar school passeerde ik de achterzijde van dit imposante maar ongenaakbare bouwwerk. Ik zag de broeders zwijgend op het land werken. Soms, in strenge winters, zwierde een pater in ravenzwart habijt over het ijs en was het klooster voor ons, jongens, opeens benaderbaar. Een pater die in de uitgestrekte kloostertuin liep te brevieren leverde een verstild beeld op. Zelfs de kompaan met de meeste bravoure werd dan even stil.

Katholieke jongens werden in die tijd al vroeg gerekruteerd als misdienaar. Ook mij viel die eer ten deel; eerst bij de zusters JMJ in het Barbaraziekenhuis en later in het Augustijnenklooster. Zo leerde ik veel paters kennen, onder wie de paters Leenhouders en Van Daal, beiden werkzaam voor het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum.

Van Daal oogde erudiet en vroom, zijn voorgaan in de mis was sacraal en in de omgang was hij wat afstandelijk. Leenhouders was toegankelijker. Hij vertelde veel en met humor over het Studiecentrum en zo groeide mijn belangstelling voor dit bijzondere onderwijsinstituut. Dan was er nog de directeur van het Studiecentrum, Johan van Blokland, die mij in 1971 te hulp schoot toen hij vernam dat ik niet kon worden toegelaten tot de onderwijzersopleiding in Zeist. Ik was namelijk veel te laat met de aanmelding. Van Blokland zorgde er met zijn connecties in katholieke onderwijskringen voor dat ik alsnog werd toegelaten. Daarvoor ben ik hem altijd dankbaar geweest.

Ik ging zelf bij het Studiecentrum een cursus volgen: economische wiskunde. Ik was toen 18 jaar en volgde inmiddels de onderwijzersopleiding in Zeist, een opleiding die mij volop ruimte bood er andere studies bij te doen, waaronder dus die economische wiskunde. Het Studiecentrum speelde nog een andere rol in mijn leven: mijn twee oudere zussen hebben er na hun muloopleiding enige tijd gewerkt. Dat leverde kostgeld op dat mijn moeder, die al vroeg weduwe werd, goed kon gebruiken. Een aantal jaren later werd ik in talrijke commissies van Rijksgecommitteerden en Staatsexaminatoren benoemd. Hier ontmoette ik niet

Cursisten lopen door de poort op weg naar een studiebijeenkomst. De stoet mensen die op zaterdagen van het station naar het NSSC liep, staat nog steeds veel Culemborgers in het geheugen gegrift.



zelden commissieleden die gestudeerd hadden aan het Studiecentrum. Zij hadden niets dan lof voor het Studiecentrum, zijn kwaliteit, zijn sfeer en de rol die het in hun leven had gespeeld.

Ik ervoer het als een gemis dat er in de jaren na het definitieve einde van het NSSC in 1971 nooit een publicatie verscheen over zijn betekenis. Daarom was ik na 45 jaar zo gemotiveerd erover te schrijven. Ik bedank allereerst het bestuur van het Genootschap AWK Voet van Oudheusden voor het initiatief in een *Voetnoot* aandacht te besteden aan de betekenis van het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum voor stad en land.

Bij het schrijven is gebruik gemaakt van informatie verstrekt door nog in leven zijnde oud-medewerkers van het Studiecen-

trum. Op de eerste plaats dank ik allerhartelijkst de voormalige directeur Johan van Blokland, die ik regelmatig bezocht en die vanaf het begin (1946) tot aan het einde (1971) voor het Studiecentrum werkzaam is geweest.

Zeer behulpzaam was ook Stef de Kroon. De informatie die hij aandroeg en de correcties die hij voorstelde, hebben mij goed op weg geholpen.

Bijzonder was mijn ontmoeting met Ton van Daal, de laatste rector van het Studiecentrum. Tijdens het interview stond hij mij vriendelijk te woord, waarvoor ik hem graag mijn dank betuig.

Frank van Blokland, zoon van Johan van Blokland, ben ik erkentelijk voor het scannen van het fotomateriaal. Zijn aanwezigheid bij en bijdragen aan de interviews die ik met zijn vader in Arnhem had, heb ik bijzonder op prijs gesteld.

Postume waardering heb ik voor Julius Wierdsma, voormalig medewerker van het NSSC, die in de jaren negentig een boek over het NSSC schreef maar dat niet werd uitgegeven. Van die informatie heb ik dankbaar gebruik gemaakt.

Ik hoop dat de inhoud van deze Voetnoot de ogen van de lezers opent voor de intellectuele, vormende en maatschappelijke prestaties van het NSSC en de Augustijnen.

JOOP DE VRIES

Beusichem, lentemaand 2019



Links de entree van het Studiecentrum, rechts daarvan het trappenhuis en daarnaast de kantoren. Rechts een deel van een bunker uit de Tweede Wereldoorlog.

Opmaat: de Augustijnen beginnen een school in Culemborg (1945-1946)

De Papenhoek: een historische plek in Culemborg

In 1937 kopen de paters Augustijnen in de Culemborgse Papenhoek een groot gebouwencomplex dat dan al meer dan 100 jaar eigendom is van het Aartsbisdom Utrecht. De Augustijner orde maakt in die jaren een sterke groei door en wil op deze gewijde, historische grond een nieuw convent stichten. In het gebouw is van 1816 tot 1935, zij het met enkele onderbrekingen, het aartsbisschoppelijk kleinseminarie 'Kuilenburg' gevestigd. Een kleinseminarie is een gymnasiale opleiding die jongens in de leeftijd van 12 tot 18 jaar voorbereidt op de feitelijke priesteropleiding: het grootseminarie.

Het klooster is een imposant bouwwerk met cour, gazon, kapel, rosarium en entree. Dat alles ligt verscholen achter een statige, dan nog gesloten kloosterpoort gelegen aan de zuidelijke uitloper van de Ridderstraat, die de Papenhoek genoemd wordt.

Om cour en entree te bereiken zijn de bewoners en later de cursisten van het Studiecentrum onder de majestueuze kloosterpoort door gewandeld waarboven in siersteen de Latijnse tekst *mansuete et fortiter* is gebeiteld. Dat betekent 'zachtmoedig (van

Het ornament met de daaronder gebeitelde Latijnse spreuk siert nog altijd de toegangspoort van het voormalige kloosterterrein.



hart) en sterk (van geest)' en is de wapenspreuk van Mgr. Joannes Zwijsen (1794-1887), de eerste aartsbisschop van Utrecht na het herstel van de bisschoppelijke hiërarchie in 1853. Hij is het hoogste gezag van de priesteropleidingen in zijn bisdom.

De achterzijde van het klooster is tot ver in de jaren 40 van de vorige eeuw door natuurlijke barrières afgescheiden van de Oostersingel, waarachter de kinderrijke Bloemenwijk ligt. Een brede gracht, de Stadsgracht, omgordt het kloostercomplex met zijn stallen, voormalige broodbakkerij, hoge bomen en lange paden. Daarvóór – vanaf de Singel gezien – ligt een smalle strook weiland, groentetuin en boomgaard. Het langgerekte perceel is een kroondomein dat de Augustijnen huren van de toenmalige koningin Wilhelmina (1880-1962). Het seminarie deed er niets mee. De Augustijnen zien wel brood in deze strook grond. De broeders gaan er groenten en aardappels verbouwen. Dat blijft zo tot het vertrek van de kloosterlingen, eind 1972.

*Gezicht op het seminarie
vanaf de Oostersingel rond
1900.*

De Augustijnen slaan in Culemborg al snel een eerste bres in de barrières tussen klooster en wereld. Zij bouwen vanaf hun terrein





Frits van der Meer (1904-1994) – priester, kunst-historicus en archeoloog – is de auteur van het epos Augustinus de Zielzorger. Het 650 pagina's tellende meesterwerk is internationaal vermaard en is in 2008 opnieuw uitgegeven. In 1964 ontvangt Van der Meer (links) de PC Hooft-prijs uit handen van minister Van de Laar.

een houten brug over de Stadsgracht zodat het Kroondomein toegankelijk is voor landbewerking en bovendien een verbinding met de Oostersingel mogelijk wordt. De aanleg van de brug is niet volgens de regels maar de burgemeester geeft snel zijn goedkeuring. Uit dank is de brug naar hem vernoemd: de burgemeester Keestrabrug.

Na deze smalle strook bouwgrond volgt nog een diep uitgegraven sloot met hoge wal waarlangs de Oostersingel meandert. Vanaf de Singel is het klooster in zijn lommerrijke loof goed zichtbaar maar nog moeilijk bereikbaar.

Het ranke torentje van de kloosterkapel is reeds van verre te zien. Het is minder hoog dan die van de naastgelegen katholieke Barbarakerk maar wel spits en eleganter. Toen het klooster nog dienstdeed als kleinseminarie is dat markante Culemborgse silhouet onovertroffen geschetst door een van zijn bekendste studenten, Frits van der Meer, die internationale faam verwerft als kenner van Augustinus, de geestelijke vader van de Augustijnen. Van der Meer beschrijft veel later, in 1943, zijn indruk van Kuilenburg als hij het stadje voor het eerst aanschouwt vanaf de Schalkwijkse dijk, aan gindse zijde van de Lek.

“Daar is de rivier, – trage glinstering, rimpelloos aan weerskanten en met een stroom als een draad scheef middenin. En aan de overzijde ligt, langgerekt, de stad. Het is een kleine, onooglijke, verminkte stad. Boven de kapotte wallen, achter een molenstomp, tusschen de klokketorentjes van poort en stadhuis, hangen de daken van de oude, collegiale St. Barbara scheef tegen elkaar en de stompe toren draagt zijn borstwering als een steenen kroon, de bliksemafleider staat er als een kras middenop. Brutaal rekt een nieuwe roomsche spits, zich boven de oude toren uit, en daarachter steekt het seminarie de naald van zijn dakruiter.”

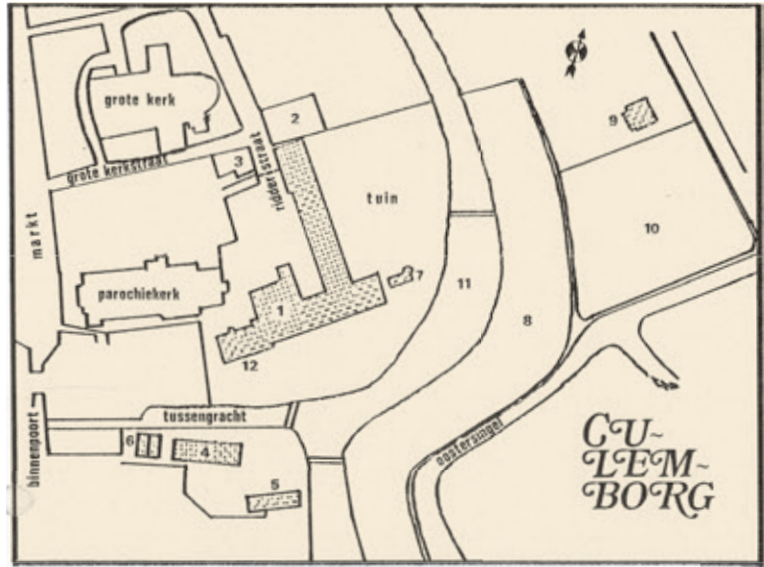
Afstandsonderwijs in historisch perspectief

Het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum opent zijn poorten in 1946. Het schriftelijk onderwijs in Nederland heeft dan al een geschiedenis van ruim een halve eeuw achter de rug.

In 1890 begint A. Rauwerda, een jonge schoolmeester uit het Friese Stient, met zijn ‘Postschool’. De ambitieuze Rauwerda heeft gemerkt dat mondeling onderwijs in de avonduren niet werkt. Er worden in die tijd nog werkdagen van 12 of meer uur gemaakt. Bovendien zijn de leslocaties met name in de winter-

Plattegrond van het klooster en omliggende gebouwen.

- 1 Klooster
- 2 Pastorie St. Barbara
- 3 Oude pastorie
- 4 Boerderij
- 5 Bakkerij
- 6 Paviljoens
- 7 Koenkeet
- 8 Kroondomein
- 9 Villa 's-Herenhof
- 10 Boomgaard
- 11 Stadsgracht
- 12 Provinciaalaat



maanden slecht bereikbaar, neemt de reis heen en terug veel tijd in beslag en zijn de reiskosten een aanslag op het veelal povere budget van de cursisten. Rauwerda's Postschool zorgt ervoor dat onderwijs goedkoper wordt. Zijn briefschool (zoals deze vorm van onderwijs ook wel genoemd wordt) overbrugt namelijk tijd en afstand. De Postschool biedt lessen aan in rekenen, taal, lezen, schrijven, geschiedenis en aardrijkskunde. Daarnaast wordt uitgebreid lager onderwijs (ULO) aangeboden met de vakken Frans, natuurkunde, algebra en meetkunde. Rauwerda richt zich op de niet- of laagopgeleiden, de zogenaamde kansarmen. Hij maakt in diverse streekbladen in Friesland reclame voor deze nieuwe vorm van onderwijs.

In de jaren 1900-1925 is er sprake van een enorme groei in het afstandsonderwijs. Er zijn dan meer dan 100 instituten die regelmatig adverteren. Meestal worden ook de namen van de docenten in de advertenties vermeld. Dat was in de tijd van Rauwerda's Postschool geen vanzelfsprekendheid. Correspondentielessen worden aanvankelijk anoniem aangeboden. Er heerst in die tijd bij veel onderwijzers en leraren een zekere gêne hun naam publiekelijk in advertenties prijs te geven en te verbinden aan deze onderwijsvorm. Het schriftelijk onderwijs staat niet overal goed bekend. Er lopen nogal wat beunhazen en charlatans rond.

In deze periode komen enkele schriftelijke onderwijsinstellingen bovendien die tot op de dag van vandaag hun bestaansrecht opeisen. In 1912 richt E.J. Rotshuizen een technische briefschool op en een jaar later fuseert zijn instituut met een Arnhems Ingenieursbureau onder leiding van F. Wind. Het nieuwe instituut krijgt de naam PBNA: Polytechnisch Bureau Nederland Arnhem. Het Bureau zal een belangrijke rol spelen na de Tweede Wereldoorlog. Er worden dan honderdduizenden technici opgeleid. Een verdienste waarvoor PBNA in 1952 het predicaat Koninklijk ontvangt.

In 1923 richt L.J. Sloos de Leidse Onderwijsinstellingen (LOI) op. Aanvankelijk is 'de Leidse', zoals zij in de wandelgangen wordt genoemd, gericht op onderwijs in administratie, handel en economie. Later komen daar nog een talen- en technische poot bij. De LOI is anno 2019 een van de grootste instellingen voor schriftelijk onderwijs in Nederland.

Ruim voor de Tweede Wereldoorlog wordt het Instituut Voor Individueel Onderwijs (IVIO) opgericht. Grondlegger van deze schriftelijke onderwijsinstelling is de pedagoog en onderwijskundige professor Philip Kohnstamm die samen met een van zijn leerlingen, C.J.J. Wiedhaup, vormgeeft aan individuele onderwijsprogramma's die op Dalton zijn geïnspireerd. Daltononderwijs is onderwijs waarbij het accent ligt op keuzevrijheid voor de leerling, op samenwerking met andere leerlingen en op de ontwikkeling van zelfstandigheid. Het IVIO biedt vooral beroeps-

Het PBNA adverteert jarenlang met de leus: 'Studeer techniek thuis', zoals deze posters uit 1920, 1938 en 1953 laten zien.



scholing aan. Het richt zich in de jaren 1930-1940 op werklozen, militairen, gevangenen, Zuiderzeewerkers en langdurig zieken. Het IVIO werkt in die tijd nauw samen met het departement van Sociale Zaken dat het belang van het Instituut snel onderkent en het ondersteunt met subsidies.

Wiedhaup, die in 1936 Kohnstamm als directeur van het IVIO opvolgt, behoort in het Interbellum met Sloos van de LOI en Wind van de PBNA tot de belangrijke wegbereiders van het schriftelijk onderwijs. Zij ijveren voor een wettelijke basis van het toezicht, voor verantwoorde onderwijskundige en didactische uitgangspunten en voor bevoegde docenten.

Andere gerenommeerde instellingen uit die tijd zijn Schoevers (1923), Praehop (1932) en de Fotovakschool (1940). Bij Schoevers moeten we vooral denken aan secretariële en administratieve vaardigheden en bij Praehop aan bedrijfseconomische opleidingen. In 2015 en 2014 zijn beide instituten overgenomen door het NCOI (Nederlands Commercieel Opleidings Instituut, 1972), marktleider in het aanbieden van mbo-, hbo- en masteropleidingen.

Een bijzondere representant in het afstandsonderwijs is het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum Culemborg (NSSC), het onderwerp van deze *Voetnoot*. Het NSSC is allereerst bijzonder vanwege zijn confessionele achtergrond. Het Studiecentrum is de enige vertegenwoordiger van de zuilenmaatschappij die schriftelijk onderwijs aanbiedt vanuit een levensbeschouwelijke visie. Verzuiling is de indeling van de samenleving op grond van godsdienstige en sociaaleconomische criteria. Hierbij geldt dat groepen zoals katholieken, protestanten en socialisten hun eigen weg gaan en dat de leden van elkaar worden afgeschermd. Dit wordt gerealiseerd door het stichten van eigen scholen, universiteiten, tijdschriften, kranten, uitgeverijen, ziekenhuizen, politieke partijen en omroeporganisaties. In de jaren 1970 en 1980 verdwijnt die verzuiling grotendeels als gevolg van secularisering en ontkerkelijking.

Daarnaast is het NSSC bijzonder vanwege zijn wekelijkse studiebijeenkomsten en zijn educatieve samenwerking met de KRO.

Na de Tweede Wereldoorlog wordt het schriftelijk onderwijs steeds professioneler. Dat kan geïllustreerd worden aan de hand van een drietal ontwikkelingen:

Het NSSC is de enige grote instelling die vanuit een levensbeschouwelijke visie schriftelijk onderwijs aanbiedt. Het wijst ook letterlijk naar nieuwe horizonten die door studie gepaard aan wilskracht kunnen worden bereikt. Advertentie uit 1955.



**Waar een wil is,
is een weg!**

**Die weg is voor U:
„HET STUDIECENTRUM”**

Velen hebben deze weg reeds bewandeld en zij hebben hun doel bereikt. De honderden ervaren docenten van het Studiecentrum geven U leiding door hun schriftelijke en gratis mondelinge lessen.

Talen:
Nederlands - Frans - Duits - Engels voor beginners en gevorderden - Latijn - Grieks - Spaans - Engels voor Emigranten - Esperanto - Indoneesisch.

Schoolopleiding:
Mulo A en B - H.B.S. A en B - Gymnasium A en B - Een- en tweevjarige reeksdiploma's - Bijklassen voor alle vakken.

Algemene Vorming en Opleiding:
Algemene Vorming - Eens- en Tweejarige Algemene Opleiding - Voorbereidende lessen Onderwijs - H.B.S. - Gymnasium etc. - Alg. Vorming voor Leerli. Verspreiders - Alg. Omsch. v. Hogere School voor Verspreiders - Alg. Musicale Vorming - Cursus voor Bibliotecarissen en Annuleringspersoneel voor R.K. Boekhandelaren en Uitgevers - Kinderverrijking - Opleiding voor de Volledigdiploma's.

Gezinsleven en Maatschappij (leven):
Onderwijsdiploma A en B - Filosofie - Eens- en tweevjarige Sociologie - Maatschappelijk Werk - Filmacademie - Journalistiek.

Keuze:
Kunstonderwijs - Maatschapp. en Ethiek-lesuren.
Handel, Administratie en Bedrijf:
Steno - Praktijk Diplom. Boekhouden - Handelsboekhouden - Handels-, Frans-, Duits-, Engels- en Spaans Handelsrekenkunde - H.B.A. - L.P.D. - Ass. Bedrijfsleider - Bedrijfsleider - Arbeidsrecht en Bedrijfsrecht - Praktijkrekenkunde - Economie - Eens- tweevjarige voor de Middelstand.

Onderwijsdiploma en L.O.-diploma:
Staatsexamen Onderwijs - Hoofdstuk A en B - Frans - Duits - Engels - Vlaams - Nederlands - Cursus Nijmegen - Cursus vorming van Nijmegen - Cursus administratie voor hoofd van H.B.S.-scholen.

M.O.-diploma:
Nederlands - Frans - Duits - Engels - Tweevjarige A en B - Eensjarige - Staatsexamen - Handelsrekenkunde - Geesteswet. - Opleiding voor de Quran - Arabisch.

Bewoonevenementen en Rechten:
Gemeentebestuurlijke - Belastingrekenkunde - Privatrecht - Strafrecht - Kinderrecht - Soc. wetgeving - Soc. Verzekering.

Er zijn nog veel meer mogelijkheden!
Het Studiecentrum helpt U vooruit!

Knip deze bon uit of schrijf 'n briefkaart voor gratis prospectus.

**Nederlands Schriftelijk
STUDIECENTRUM**
o.l.v. de Paters Augustijnen
Culemborg

Eens- en tweevjarige
werkzaam van het Min. v. Onderwijs

Het ENIGE Instituut voor Schriftelijk Onderwijs op katholieke grondslag in Nederland

NAAM _____
ADRES _____
WOONPL. _____

BON

- 1947 Het CBS publiceert voor het eerst cijfers betreffende deelname aan schriftelijk onderwijs. Het belang van deze vorm van onderwijs wordt hierdoor ook kwantitatief onderbouwd. Er wordt in dat jaar tevens een start gemaakt met de oprichting van de Inspectie Schriftelijk Onderwijs (iso). In deze commissie zit ook de eerste rector-directeur van het NSSC: pater drs. Gratia ter Haar osa.
- 1965 De Vereniging voor Instellingen van Schriftelijk Onderwijs (viso) wordt opgericht. Lange tijd is Johan van Blokland,

bedrijfstechnisch directeur van het NSSC, bestuurslid van deze Vereniging.

1973 De Wet op de Erkende Instituten voor Schriftelijk Onderwijs (WEISO) treedt in werking.

Rond 1990 zijn er 40 erkende instellingen die ongeveer 200.000 cursisten bedienen. Het schriftelijk onderwijs heeft zich ontwikkeld van een simpele, regionale correspondentieschool tot een landelijke, geavanceerde en multimediale onderwijsaanbieder van volwasseneducatie. Anno 2019 zijn net NCOI, de LOI, het NTI (het Nederlands Talen Instituut), de Open Universiteit en de NHA (de Nationale Handelsacademie) prominente aanbieders.

Deze en andere onderwijsaanbieders stappen het laatste decennium in toenemende mate over op e-(lectronic) learning om onderwijs aan te bieden. Er zal altijd behoefte blijven aan onderwijs op afstand dat in de huiskamer niet meer schriftelijk maar wel online kan worden geconsumeerd. Onderwijs dat tijd en ruimte overbrugt.

De Augustijnen en hun nieuwe onderwijsproject

Tijdens de oorlogsjaren zoekt het definatorium, het hoogste bestuursorgaan van de Augustijnen in Nederland, naarstig naar een geschikte bestemming voor het kloostercomplex dat als huisvesting van een convent veel te groot is. Even speelt de gedachte er een eigen, centrale wasserij te starten. Wasgoed van paters, fraters en broeders wordt tot dan uitbesteed. Wellicht is het efficiënter een wasserij in eigen beheer te exploiteren, oppert het definatorium. Het plan wordt afgeblazen als blijkt dat hiervoor grote en risicovolle investeringen nodig zijn. Bovendien is de combinatie convent en wasserij niet echt des kloosters.

Een ander idee slaat wel aan. Een van de jonge priesteraugustijnen in opleiding, frater Cees Wubben (1913-1950), werkt in de oorlogsjaren een plan uit voor de oprichting van een schriftelijk onderwijsinstituut. Hij legt dit plan – de ‘nota Wubben’ – in 1945 voor aan het definatorium, dat enthousiast reageert. Een geschenk uit de hemel dat ook nog eens naadloos aansluit op een van de Augustijnse speerpunten: het aanbieden en verzorgen van kwalitatief hoogstaand onderwijs. Wubben is de grondlegger van een nieuw Augustijns onderwijsproject: afstandsonderwijs met contactbijeekkomsten.



*Cees Wubben,
initiatiefnemer van
het Studiecentrum.*

De nota Wubben beoogt onder meer:

- een rooms-katholieke aanvulling op het reeds bestaande schriftelijk onderwijs;
- het bieden van herkansing aan jonge mensen die ooit hun studie moesten afbreken;
- het aanbieden van extra scholing aan religieuzen.

Het onderwijscentrum heeft een non-profit missie en opent daarom zijn deuren ook voor on- en minvermogenden. De oprichting van een katholieke briefschool dient volgens de nota primair een apostolisch en educatief doel. Uitgangspunt daarbij is het Augustijnse devies *tolle lege* ('neem en lees'). Deze Latijnse tekst hangt in het trappenhuis van de ontvangsthal van het NSSC, staat op het briefpapier en is opgenomen in de informatiebrochures. Het devies is een adhortativus, een term uit de Latijnse grammatica. Deze aanvoegende wijs wordt gebruikt om aan te sporen. *Tolle lege* is dus een aansporing om te lezen en te studeren.

De Augustijnen hechten van oudsher veel waarde aan studie en vorming. Net als de Jezuïeten, Dominicanen, Franciscanen en Norbertijnen beschikken zij overal in den lande over eigen mid-

Entreehal NSSC met links aan de muur het bord met de aansporing: tolle lege. Het devies is een citaat van Augustinus (Confessiones 8, XII, 29). Het kunstwerk is een geschenk van de docenten aan het NSSC ter gelegenheid van het eerste lustrum en siert in 2019 de studeerkamer van Johan van Blokland.





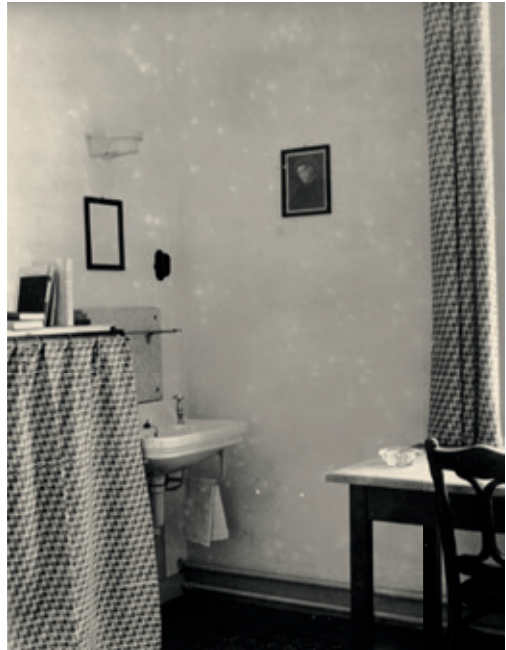
delbare scholen voor gymnasium en HBS. Deze scholen genieten in educatief opzicht een grote reputatie. Nadeel is echter dat die scholen vooral bevolkt worden door kinderen uit de zogenaamde betere milieus. Veel talent blijft daardoor onontgonnen. De Augustijnen voelen een sterke behoefte om ook minder bedeede kansen tot ontplooiing te bieden. Het idee van Cees Wubben om een schriftelijk studiecentrum op te richten is daarom een concretisering van het Augustijnse devies *tolle lege*.

Het gaat het NSSC niet om winst maar om solide vorming in beroepsvaardigheden en kennis. Dat alles wordt omringd door een ruim aanbod van lessen in Bijbelexegese, filosofie, theologie en kerkgeschiedenis. Wubben berekent op basis van gegevens van het CBS dat een katholiek schriftelijk onderwijsinstituut jaarlijks op minimaal 10.000 cursisten kan rekenen. Dat blijkt juist te zijn. Al na enkele jaren zit het Studiecentrum op dat aantal. Het zal dat niveau daarna vele jaren rijkelijk overschrijden.

De vestiging van het Studiecentrum in het Culemborgse kloostercomplex neemt weliswaar heel wat ruimte in beslag maar er



Een leslokaal van het NSSC in het klooster.



Voor de weekenddocenten zijn bescheiden slaapkamers beschikbaar.



Gratia ter Haar, voormalig leraar klassieke talen, is van 1946 tot 1960 de eerste directeur (rector) van het NSSC.

blijft nog veel leegstand over. Opnieuw is Cees Wubben de redende engel. Hij wijst erop dat delen van het gebouw ingezet kunnen worden als overnachtingsruimte voor toekomstige cursisten. Op de kloosterzolder zijn namelijk nog honderden chambrettes die dateren uit de tijd van het kleinseminarie. Deze slaappleaatsen lenen zich uitstekend voor cursisten die in de studieweekenden willen overnachten. Er zijn per opleiding jaarlijks 3 tot 6 van die weekendbijeenkomsten ingeroosterd. Hiervoor zijn leslokalen nodig. In het klooster is daarvoor eveneens voldoende ruimte.

1946: de oprichting van het NSSC

De gedreven Wubben heeft in de voorbereidende fase een prospectus gemaakt met schriftelijke cursussen om het definitorium (het hoofdbestuur van de Augustijnen) te overtuigen van de haalbaarheid van zijn plannen. Op 30 mei 1946 keurt het de plannen van Wubben definitief goed. Begin juli 1946 is er een grote persconferentie waarbij talrijke journalisten van katholieke dag- en weekbladen aanwezig zijn. Prospectussen worden verzendklaar gemaakt. Uit het hele land worden docenten, correctoren en auteurs geworven. Het betreft vooral lekendocenten die gerekruteerd worden uit de Augustijnse colleges en gymnasia in Eindhoven, Venlo en Haarlem en uit de vijver van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Als op 10 augustus 1946 het definitorium besluit tot de benoeming van pater drs. Gratia ter Haar (1894-1978) tot de eerste directeur van het NSSC is Nederland een nieuwe speler in het afstands- onderwijs rijker.

Leiding en medewerkers van het eerste uur bruisen van energie. Het Studiecentrum voorziet naast een scala aan cursussen in een bibliotheek, in vakliteratuur, weekendbijeenkomsten, logies en in de behartiging van godsdienstige en geestelijke belangen van zijn cursisten. In 1948 zegt kardinaal De Jong (1885-1955) de gebouwen plechtig in.

De Jong heeft een voorliefde voor het Culemborgse kloostercomplex. Hij brengt er belangrijke jaren van zijn leven door. Lang voordat het Augustijnenconvent zich er vestigt, doet De Jong in Culemborg zijn voorbereidende priesterstudies. Zijn lievelingsplekje is een bankje aan de overzijde van de Lek. Van daar-



Kardinaal De Jong wijdt kruisbeelden ten behoeve van kapel en werkruimtes, april 1948. Links in zwart habijt pater Van Nuenen, de toenmalige provinciaal (hoofd van de orde in de Nederlandse kerkprovincie), en rechts in zwart habijt pater Ter Haar. De man geheel links in burgerkleding is vermoedelijk burgemeester Keestra van Culemborg.

uit geniet hij van een schilderachtig uitzicht op het stadje en zijn seminarie. Dit plekje is voor hem zijn meest dierbare stukje aarde. Hij bekijkt het stadje met heel andere ogen dan Frits van der Meer, die andere, latere seminarist.

Hectische start en spectaculaire groei (1946-1960)

Een overrompend begin

De inwijding door kardinaal De Jong bekrachtigt de rooms-katholieke signatuur van het instituut. Als het NSSC bij notariële akte ook in juridische zin zijn bestaan heeft opgeëist en er een directie is benoemd, start een grote advertentiecampa­gne in katholieke week- en dagbladen. Presidenten van priesterseminaries en oversten van missiehuizen, congregaties en orden worden met brieven in kennis gesteld van de studiemogelijkheden. Op 18 november 1946 worden de eerste lessen verzonden. Het NSSC is operationeel.

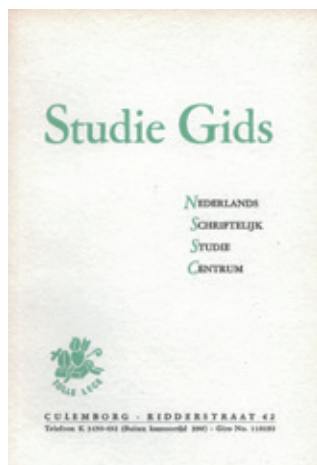
Het najaar 1946 is een turbulente periode. Er wordt in die periode hard gewerkt aan het in gereedheid brengen van kantoor- en opslagruimtes, leslokalen en aula. Verzoeken om informatie en inschrijvingen stromen binnen. Er is nog nauwelijks materiële facilitering zoals bureaus, ladekasten en typemachines. Het lesmateriaal wordt handmatig gevouwen en werkzaamheden zoals postverwerking worden zittend op de vloer verricht. De nieuwe school voor afstandsonderwijs wordt letterlijk van de grond af opgebouwd.

Inmiddels is op 1 september 1946 Johan van Blokland als medewerker aangetrokken. Hij is kort daarvoor 21 jaar geworden. Als opgroeiende jongen woont Van Blokland (1925) aan de Oostersingel. Vaak loopt of fietst hij langs het statige klooster, onwetend dat hem daar een glanzende carrière met grote verantwoordelijkheden wacht. Hij herinnert zich nog dat hij bij boekhandel Boldingh op de Grote Markt een kasboek aanschaft om de ontvangsten en uitgaven te kunnen boeken.

Eind 1946 zijn er 1.200 cursisten, een jaar later al 2.500. Als eind jaren 1940 de balans wordt opgemaakt, zijn er ruim 5.000 cursisten, meer dan 100 docenten en correctoren en ver over de 100 cursussen.

Een indrukwekkend cursusaanbod

Er verschijnt in die eerste jaren een prachtige Studiegids van maar liefst 302 pagina's. Deze kostbare, integrale studiegids maakt niet veel later plaats voor opleidings- en vakgerichte gidsen. Hieronder doen wij een greep uit de indrukwekkende hoeveelheid opleidingen en cursussen die in de Studiegids uit 1948-1949 zijn opgenomen.



De Studie Gids van 1948-1949 telt 302 pagina's. Het NSSC is een onderwijs-instituut dat zich specialiseert in alfa- en gammavakken.

Vooropleidingen	Cursus eenvoudige Algemene Ontwikkeling, Mulo A en B, HBS A en B, Gymnasium A en B.
Onderwijzers-opleidingen	Met een onderwijzersdiploma kon je een LO-akte halen. Het NSSC bood de LO-opleidingen Duits, Frans, Engels, handel, wiskunde en tekenen aan.
MO-leergangen	MO-opleidingen Nederlands, Engels, Frans, Duits, geschiedenis, wiskunde, pedagogiek, handelswetenschappen, staathuishoudkunde & statistiek en staatsinrichting.
Talen	Nederlands, Grieks. Latijn, Engels, Frans en Duits.
Filosofie	Thomistische wijsbegeerte, filosofie van het recht en toegepaste psychologie.
Rechten, waaronder ook bestuurs-wetenschappen	Belastingconsulent, gemeenteadministrateur en politiefunctionaris.
Theologie	Opleiding Godsdienstdiploma A en B en kerkgeschiedenis.
Sociale wetenschappen	o.a. sociologie, economie, levensverzekeringswiskunde, sociaal en maatschappelijk werk en journalistiek.
Handel en Administratie	Praktijkexamens boekhouden, Nederlandse, Engelse, Franse en Duitse handelscorrespondentie en Staatspraktijkdiploma (SPD 1 en 2).

In het overzicht staan LO- en MO-onderwijsakten. De derdegraads onderwijsakte of LO-akte gaf lesbevoegdheid op scholen voor Mulo (meer uitgebreid lager onderwijs, tegenwoordig vmbo-mavo). De tweedegraads onderwijsakte of MO-A akte gaf lesbevoegdheid in wat nu de onderbouw havo en eerste klas vwo is. De eerstegraads onderwijsakte (MO-B of doctoraal) gaf lesbevoegdheid in wat thans de bovenbouw havo en vwo en het hbo/wo is. Het vwo kwam in de plaats van de HBS en het oude gymnasium. De havo beweegt zich tussen de vroegere Mulo en HBS. Een LO-akte had een studieduur van 2 jaar, de MO-A akte een duur van

3 jaar en de MO-B akte 4 jaar. Je kon pas aan een MO-B studie beginnen als je in bezit was van een MO-A akte of het universitaire kandidaatsexamen van het desbetreffende vak. De MO-studies stonden bekend als zware opleidingen. Ze hadden centraal schriftelijke en mondelinge examens ten overstaan van externe (onbekende) examinatoren. Een MO-B akte succesvol afronden kostte minimaal 7 tot 8 jaar studie. Die inspanning was de moeite waard want de diploma's genoten een hoog aanzien.

Het onderscheidend vermogen van het NSSC

Bijzonder zijn contactbijeenkomsten die elk weekend plaatsvinden. Deze bijeenkomsten hebben enorm bijgedragen aan de

In de Culemborgse Vraagbaak uit 1948, een voorloper van de moderne stadsgidsen, staat het aanbod van het NSSC vermeld in de categorie onderwijs.

Commissie van Toezicht op de Handelskursus:
Mej. C. J. L. M. Ausems, H. G. v. d. Berg, D. H. van Gelder, Mevr. H. J. van Tiel—Klijnsoon, L. Wüst.

Nederlands Schriftelijk Studiecentrum:
Tel. 492. Giro 110192.
Het N.S.S.C. is de nieuwste vorm van Katholiek onderwijs. De schriftelijke cursussen zijn opengesteld voor iedereen, ongeacht vóóropleiding, godsdienstige overtuiging of financiële draagkracht.
Ter verduidelijking en aanvulling van de schriftelijke lessen bestaat de mogelijkheid om in een weekend of studieweek mondelinge lessen te volgen aan het Instituut.
Leergangen o.a. in: Philosophie, theologie, klassieke en moderne talen, kunst-, muziek- en kerkgeschiedenis, journalistiek, publiciteit, algemene ontwikkeling, handelswetenschappen, rechten en bestuurswetenschappen, wiskunde, tekenen, gemeenteadministratie.
Opleiding tot: godsdienstdiploma B, leidende functie in het openbare leven, acten L.O. en M.O., gymnasium A en B, H.B.S. A en B, praktijk- en middenstandsdiploma's, Mulodiploma A en B enz.
Aan het Studiecentrum zijn ruim 140 bevoegde leerkrachten verbonden.
Het orgaan: „Mededelingen van het N.S.S.C.” wordt aan alle cursisten toegezonden. Directeur: Gratia ter Haar. Onderdirecteur: Fabianus Hennes.
Secretaris: Edmundus Lutterman.

Oekraïnisch Seminarie voor Priesterstudenten van de Grieks-Slavische Ritus:
Cursus in de Philosophie en Theologie. Praeses: Mgr. Alexander Nalynowskyj. Regens Studiorum: Mgr. Dr. Basillus Laba.

Volksonderwijs, afd. Culemborg:
Voorz.: N. M. van Straalen. Secr.: Joh. de Bruin, Stationsweg 6, tel. 630. Penn.: R. R. Udo.

Ook religieuzen studeren ijverig aan het Studiecentrum.



Professor Remigius Kwant OSA (1918-2012) schrijft zijn dissertatie in het Latijn: De gradibus entis (Over de graden van het Zijn).

reputatie van het Studiecentrum. Tot begin jaren 1960 is er nog geen vrije zaterdag. Cursisten arriveren laat in de middag en krijgen in de vooravond en avond tot 21.00 uur diverse lessen die – na een nachtrust in klooster of elders – doorlopen tot en met zondagmiddag. Aanvankelijk zijn er gemiddeld 30 tot 60 deelnemers per bijeenkomst, maar al snel loopt dit aantal op tot 150 gasten. Eind jaren vijftig is het bezoekersaantal opgelopen tot 250 cursisten per keer. De bonte stoet – er lopen ook veel religieuzen in habijt mee – van station naar Ridderstraat en vice versa is jarenlang een wekelijks terugkerend, indrukwekkend schouwspel.

De kwaliteit van het docentencorps is van een uitzonderlijk hoog niveau. Onder de docenten bevinden zich tientallen gedoctoreerde paters – Augustijnen. Het aantal doctorandi, promovendi en professoren in de Orde is zeer hoog. In die tijd zijn de Augustijnen met de Dominicanen en Jezuiten de intellectuele avant-garde van de Kerk. Een van hen is dr. Remigius Kwant. Professor Kwant behoort met nog een aantal hoogleraren tot het illustere gezelschap supervisors dat de kwaliteit van het NSSC bewaakt.

In dat gezelschap zitten maar twee Augustijnen. Dit bewijst dat het NSSC het toezicht op en de bewaking van de kwaliteit graag aan externen toevertrouwt om zo de schijn van belangenverstrengeling te voorkomen. Een citaat uit de Studiegids van 1948-1949 benadrukt dat nog eens: “De lessen staan, voor wat

betreft de wetenschappelijke inhoud, onder controle van diverse deskundigen. Hiermede is de grootste waarborg verkregen omtrent de wetenschappelijke standing van de lessen". De namen van dit octet eind jaren 1940: Prof. dr. A. Corus, Prof. dr. R. Kwant OSA, Prof. dr. V. d'Espalier, Prof. dr. Jos J. Gielen, Prof. dr. L.C. Michels, Prof. dr. A. Hulsbosch OSA, Prof. dr. A.J.J. Kriekemans en Prof. dr. Strasser.

Ook in de advertenties, zoals deze uit 1956, worden de namen van de supervisors vermeld om de kwaliteit van het onderwijs te benadrukken.

Weet U wat zij komen doen?



Gratis aanvullende mondelinge lessen volgen op het Studiecentrum. Vraag zelf aan onze cursisten, welke ideale vorm van studeren het Studiecentrum U biedt.

KATHOLIEK SCHRIFTELIJK ONDERWIJS
„Ook het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum zal ingetrokken zijn voor de overige katholieke instellingen en weten te vermen tot lediggevende persoonlijkheden in de maatschappij. Omzetting van studie op latere leeftijd, financiële aanpak, algemene aanpak en andere bezigheden, kunnen vaak eminente persoonlijkheden weerhouden van het aanpak van een degelijke vorming op katholieke grondslag.“
(Z. Em. Joh. Kardinaal de Jong, bij de inwijding.)

AANVULLENDE MONDELINGE LESSEN
Onze bijzonder gewaardeerde contact bijeenkomsten vormen de ideale combinatie van schriftelijk en mondeling onderwijs. Zij ondersteunen het studie en behoeven U voor Jan's op de samen. Deze aanvullende mondelinge lessen van Ure-afgeleiden zijn gratis.

SUPERVISIE
Prof. Dr. L. Michels, Dr. A. M. Lucas, Prof. Dr. J. Gielen, Prof. Dr. S. Strasser, Prof. Dr. A. Corus, Prof. Dr. A. Kriekemans, Prof. Dr. R. Kwant O.S.A., Prof. Dr. A. Hulsbosch O.S.A., Prof. Dr. V. d'Espalier, Prof. Dr. Th. Louka.

DIRECTEUR
Peter Gratia J. H. ter Haar O.S.A.

Talen:
Nederlands - Frans - Duits - Engels voor beginners en gevorderden - Latijn - Grieks - Spaans - Engels voor Emigranten - Karaklijn - Indonesisch.

Schooldiploma's:
Mulo A en B - H.S.S. A en B - Gymnasium A en B - Etno en Tweejarige rectorcursussen - Blijven voor als vakken.

Algemene Vorming en Ontwikkeling:
Algemene Vorming - Eenv. en Meer Algemene Ontwikkeling - Voorbereidende cursussen Onderwijzer - H.S.S. - Gymnasium etc. - Ag. Vorming voor Leer-, Verpleegsters - Alg. Ontw. v. Hogere School voor Verpleegsters - Praktijk - Vorming - Cursus voor Bijzonderheden en Afdelingcursus voor R.E. Bezoekers en Lijfgevers - Kinderopvoeding - Opleiding voor de Politie-diploma's - Lindervergoster.

Gedienst en Maatschapp. leven:
Godiediploma A en B - Filosofie - Etno. en Hogere Sociologie - Maatschappelijk Werk - Eindexamens - Journalistiek - Persoonlijkheidsvorming.

Kunst:
Kunstgeschiedenis - Illustratief en Etalage-teksten.

Handel, Administratie en Bedrijf:
Snoer - Praktijk Opleiding Boekhouden - Middelenstudie - Handels-, Franse, Duitse, Engelse- en Spaanse Handels- en Administratieve - H.S.A. - S.P.D. - Bedrijfsleiding A en B - Arbeidsanalyse en Bedrijfsleiding - Productie- en Economie - Etno. Reclame voor de Middelenstudie - Aut. Personeelchef

Onderwijsinstellen en I.O.-Akte:
Hofstede A en B - Frans - Duits - Engels - Wetkunde - Handelswet - Cursus Reclame, direct. vorming van Mulo-leerkrachten-Cursusadministratie voor hoeken van Kiezerschijven.

I.O.-Akte:
Nederlands A - Frans A - Duits A - Engels A - Pedagogiek A en B - Economie - Statistiek - Boekhouden - Geschiedenis - Opleiding voor de Ouden - Artikel 10.

Besourcerechten en Rechten:
Cement-administratie - Betonning-consultant - Privaatrecht - Strafrecht - Kinderrecht - Soc. Wetgeving - Soc. Verzekering.

NO NAAM _____
ADRES _____
WOONPL _____ E 2
Knip deze bon uit voor gratis prospectus

Er zijn nog veel meer mogelijkheden!

NEDERLANDS SCHRIFTELIJK STUDIECENTRUM
o.l.v. de Paters Augustijnen Culemborg

Erkend door de I.S.O. met medewerking van het Min. v. Onderwijs

Het enige Instituut voor Schriftelijk Onderwijs op Katholieke grondslag in Nederland.

Voor- en tegenspoed in de vijftiger jaren

Niets wijst bij het aanbreken van het nieuwe decennium op stagnatie. Het NSSC ontwikkelt zich in deze periode tot een van de grootste aanbieders van afstandsonderwijs in Nederland. Het aantal cursussen en opleidingen breidt zich snel uit. Er komen nieuwe auteurs en het medewerkersbestand groeit gestaag. Het gaat het Studiecentrum voor de wind. De vooruitzichten zijn goed en de aantrekkingskracht van het onderwijsinstituut omspant inmiddels het hele land.

Stabiele factor in dit proces is pater Ter Haar, die het schip met vaste hand bestuurt. Zijn er dan geen teleurstellingen en tegenvallers? Ja, die zijn er. In de nacht van 3 juni 1950 wordt Cees Wubben geheel onverwacht door de dood overvallen. Het Studiecentrum verliest in hem een uiterst loyale collega. Dat rector Ter Haar hem node mist, blijkt uit diens bewogen In memoriam: “Wat mij betreft: ik zal geen medewerker terugvinden, die u, edele vriend, kan evenaren in zulke gaven van verstand en hart, in stralende arbeidslust en fijnzinnige vroomheid.” De archivaris van de Orde, pater dr. Albericus de Meijer, memoreert in de Nederlandse *Analecta* van oktober 1973 Cees Wubben als de man “wiens naam met ere zij vermeld”.

Het is in de jaren 1950 een komen en gaan van secretarissen die verder niet in de *Voetnoot* besproken worden, zoals de paters

*Rector Gratia ter Haar
in zijn kantoor.*





Van links naar rechts op de bovenste rij: G. Wammes, Th. Sielhorst, de heer Te Molder, A. Vollmuller, H. Smits en J. Spithoven. Tweede rij: Janny Brohm, Rita Jansen, Annie Hendriks en Bep Kievit. Derde rij: Riet van Rijswijk, Reggie Jansen, Bep Denekamp, Willemien Hommelberg, Lien van Zuilekom, Coby Jansen en Joke Middelkoop. Vierde rij: Thea Burgers, F. Dur, Romana Borgers, Henny Visser, Corry van der Wens, Fr. Smolders, Diny Rink, Anneke Geurts, Greet Spithoven, Gien van Everdingen en C. van Hattem. Zittend, vijfde rij: Wil van de Ham, Willie Steenhuis, Rietje van Rijswijk, Joke van Vliet, Toos Jansen, Tonny van de Winkel, Rita Spithoven, Rieka van Haaren, Ria Hoogveld, Netty Rinkes, Tiny van de Winkel, Nolda Sielhorst, Thea van de Hooven en Berty van de Linden.

Lutterman, Sax en Adolfs. Deze laatste is de auteur van het boek *Het graf van God*, waarvoor hij zich in Rome moet verantwoorden. Met de komst van pater Burgers als secretaris, een Culemborgse Augustijn uit de Bloemenbuurt, is er geruime tijd (1953-1958) stabiliteit in de directie. In 1958 wordt hij secretaris van de provinciaal. Bij zijn vertrek krijgt de gewaardeerde Burgers een foto met daarop het voltallige personeel van het NSSC. Pater Joost Reuten volgt hem op.

Reuten heeft net als pater Burgers Culemborgse banden. Zijn zus is al eerder in Culemborg komen wonen als echtgenote van Dr. Blaauw, huisarts op het Voorburg. In 1960 vertrekt Reuten alweer. Hij wordt overgeplaatst naar een Amsterdamse parochie omdat – aldus oud-rector Van Daal – het gerucht gaat als zou Reuten een te persoonlijke relatie onderhouden met de dochter

van de toenmalige pastoor van de Culemborgse oudkatholieke kerk. Later legt hij zijn priesterambt neer en treedt hij in het huwelijk (overigens met een andere dame). Frappant is dat Reuten hoofdinspecteur wordt van het schriftelijk onderwijs. Johan van Blokland herinnert zich dat Reuten in die functie het schriftelijk Instituut nooit heeft bezocht.

In 1958 wordt pater drs. Leenhouders OSA secretaris in algemene dienst van het Studiecentrum. Hij blijft tot augustus 1970 en speelt een belangrijke rol in de contacten met studenten. Hij is het oog en het oor van het Instituut. Intussen nadert het einde van een voortvarend decennium. Al deze personeelwisselingen vinden plaats tijdens het directeurschap van pater Ter Haar die onverdroten de Augustijnse missie uitdraagt. Omdat de secretarissen allen goed geschoold zijn, zich snel aanpassen en doen wat hun wordt opgedragen, is er geen enkele sprake van discontinuïteit.

Uitbouw van het Studiecentrum

De snel op elkaar volgende stafwisselingen in de periode 1950-1960 verhinderen geenszins het aanbod van nieuwe opleidingen en de toename van cursisten. Er worden in de periode ook contacten met de KRO gelegd. Het gecombineerde lesaanbod van NSSC en KRO draagt een sterk opvoedkundig en algemeen vormend stempel. Voorbeelden daarvan zijn: opvoeding in het gezin,

Gratia ter Haar, links, met naast hem Johan van Blokland (midden) en Joost Reuten in overleg met KRO-medewerkers, eind jaren 1950.





Groepsfoto ter gelegenheid van het 40-jarig professiefest van pater Ter Haar met medebroeders en docenten, 1958. Pater Leenhouders is zichtbaar in de derde rij van onder, zesde van rechts. Op de eerste rij zitten van links naar rechts de paters Adolfs en Lindner, de heer Van Oorschot (docent journalistiek), pater Van der Weyden (provinciaal), pater Ter Haar en pater Van Nuenen. Daarnaast zitten burgemeester Van Koningsbruggen en Johan van Blokland. Achter de dame geheel rechts zit de heer Verlinden, de latere voorzitter van de Raad van Bestuur van het NSSC. In de derde rij van onder, geheel rechts, staat de heer Herscheid, onderwijzer van de St. Willibrordschool.

Europese integratie en elementair Nederlands. Er is hier sprake van multimediaal onderwijs in embryonale fase.

Belangrijke nieuwe opleidingen zijn de vooropleiding voor verpleegkundigen en de vooropleiding stafcursus voor verplegenden. Bij deze cursussen loopt het in de jaren 1950 en 1960 storm. Ze plaveien voor menigeen de weg naar allerlei vormen van verplegende en verzorgende dienstverlening.

Halverwege de jaren 1950 initieert het Studiecentrum de opleiding maatschappelijk werk. Deze nieuwe loot is de voorloper van de sociale academie. De reputatie van het Studiecentrum is dusdanig dat het als enige onder de schriftelijke onderwijsinstellingen een erkende opleiding voor maatschappelijk werk verzorgt. Dat geeft aanzien en ook kunnen erkende opleidingen rekenen op subsidie. Na het volgen van de opleiding liggen aantrekkelijke

e milien
en daling
gaat
oek en
hij zio
it hem
ste knp
vermen
van
hand "n
de hand
gepen
centime
i hoofd:
"vrouw
in omme-
sam." of
weer in
teet. Bij
it' bliek
ind van

K.R.O.-avondcolleges via radio en televisie

- Democratie
- Europeaer
- Opvoeding

(Van onze verslaggever)

De K.R.O. gaat in het najaar beginnen met radio- en televisiecursonen voor verhuysamen. Voor de televisie zal voornamely in de Nederlandse taal worden onderwezen en voor de radio de "vakken" democratie, Europeaer en Opvoeding in het gruis. De radio- en televisiecursonen zullen parallel gaan met schriftelijke cursonen en in een bepaald geval de mogelijkheid schepoen tot het behalen van diploma's. De K.R.O. werkt in deze nauw samen met het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum van de paters Augustijnen in Culemborg.

Tu de schiedocie in Nederland een gevestigde institutie is, acht de leiding van de K.R.O. het van nog grotere betekenis de ontrop te gebruiken tot onderwijs van hen die, door welke oorzaak dan ook, geen onderwijs meer kunnen volgen. De weloverwogen poging, die de K.R.O. hierin wil aanvoeren, kan beschouwd worden als een serie bijdrage van de ontrop tot oplossing van het probleem van de vrije lijfsbeleding.

De methode die de K.R.O. in handeling van een lang bestaande Franse methode, thans in praktijk gaat brengen, oembreest de zinnen via radio en televisie met schriftelijk onderwijs. Aanpakken wordt, dat de K.R.O. in oktober zal kunnen starten met vier cursonen, waarvan drie per radio en een per televisie.

De radio geeft op de Dinsdagsavonden een cursus over het onderwerp democratie waarvan de samenvattingen zijn dr. Alberting en dr. W. Giesels. Op de vrijdagavonden, eenmaal in de veertien dagen, wordt een cursus "Europa" gegeven door dr. W. Schepers.

Tenzide de aantrekkelijheid van deze cursus te vergroten zal aan het eind de opdracht verstrekt worden tot het

schrijven van een verhandeling van een te cursus besproken onderwerp. Een jury zal de vijf beste verhandelingen uitkiezen. De vijf bekroonden ontvingen de Europese medaille en zullen door de Raad van Europa worden uitgenodigd voor een bezoek aan Straatsburg.

Voor de cursus opvoeding in het gein, die elke week op zondagavond voor de radio wordt behandeld, zullen de lessen beginnen met de gedragsmatende uitloeding van een probleem. De docenten sluiten hierbij aan met hun uiteenzettingen.

Voor de televisie, eenmaal in de veertien dagen, zal een cursus Nederlands gegeven worden. Speciaal voor deze cursus is een nieuw diploma Nederlands in het leven geroepen, dat ongeveer gelijk staat met de eindexamenstof Nederlands mulo en v.h.m.a.

Twee doden bij botsing

Op de provinciale weg tussen Venlo en Hlort is maandagavond omstreeks half zeven een ernstig verkeersongeluk gebeurd, waarbij twee personen om het leven kwamen en één ernstig werd gewond. De twee doden zijn de 36-jarige J. Fokkert uit Venlo en zijn moeder, de 70-jarige mevrouw Fokkert-Boold. De gewonde is de 22-jarige K. J. Grooten van een fabriek te Ingelen. Het onge- luk gebeurde toen de wagen van de heer J. Fokkert uit de richting Venlo, beer J. Grooten uit de richting Venlo, plinteling moest afwijken voor een in- gevalde auto, die op het laatste moment de auto van J. Grooten. De heer J. Fokkert is dood over het stuur, waar- in de wagen in botsing kwam met de auto van de familie J. Laatslagboom- de auto werd veldkomen vernield, ter- wijl die van J. licht beschadigd in de greep behield. De Verloansen moe- ten op slag dood gewone zijn. De in- genlijzer, die de fatale onpleeds ma- keover uitmaakte, is doorgereden.

Van Culemborg begon voor vele al de cursus! Het Studiecentrum wijt U de weg in de geinle wereld.

Kennis is macht en de praktijk bewijst al jarenlang hoe gemakkelij, prettig en vruchtbaar de studie is bij het Studiecentrum in Culemborg.

Wilt U volledige bijonder- heden over de talloze ople- dingen van het Studiecentrum? Weg die over 240 blz. tel- lende Studiegids aan, welke U gratis kunt krijgen. Wij zenden U die ongeand toe.

NAAM: _____
ADRES: _____ K.1
WOONPLAATS: _____
Kop deze bijdring uit!

STUDIECENTRUM Centrum voor Katholiek Onderwijs
112 de Pater van der Werfweg, Culemborg

Met enige insteuzen voor Schriftelijk Onderwijs op Katholieke grondslag in Nederland

De samenwerking met de KRO is een multimediale primeur. Het eerste Avondcollege wordt uitgezonden op 4 oktober 1960.

Ook in de jaren 1950 maakt het NSSC landelijk reclame, zoals in deze advertentie in de Nieuwe Schiedamse Courant van 1 september 1956.

beroepen binnen handbereik zoals die van reclaserings- en gemeenteambtenaar, arbeidsbemiddelaar of medewerker sociale dienstverlening en kindbescherming.

Furore maakt het NSSC met zijn schriftelijke opleiding onderwijzer en hoofdonderwijzer. Bijna het gehele decennium profiteert het van een tijdelijke overheidsmaatregel die het aanbieden van een eenjarige spoedcursus voor het staatsexamen onderwijzer mogelijk maakt. Die maatregel is nodig om het tekort aan leerkrachten op te heffen. In die jaren is het Studiecentrum de grootste leverancier van katholieke onderwijzers, dan nog voornamelijk mannen. Het NSSC is in de jaren 1950 niet alleen de grootste katholieke kweekschool maar ook qua slaagingspercentage staat het Studiecentrum jarenlang fier op de eerste plaats.

Onderscheidend is ook het grote aanbod van MO-opleidingen. Met een MO-akte op zak kunnen cursisten een enorme carrière-stap maken. Dat deze opleidingen populair zijn, blijkt uit onder-

staand overzicht van de aantallen MO-cursisten die in 1959 aan het NSSC studeren:

MO-akte talen	374
MO-akte boekhouden/handelswetenschappen	486
MO-akte economie	181
MO-akte staatsinrichting	50
MO-akte geschiedenis	85
Totaal MO-akten	1.176

Veel onderwijzers studeren in de avonduren om een akte te halen zodat promotie en salarisverhoging in het verschiet liggen. Meestal schrijven zij zich in voor een LO-akte of derdegraads onderwijsbevoegdheid. Het verwerven van een LO-diploma levert al een bonus op van 600 gulden. In hetzelfde jaar gaat het om de volgende aantallen:

LO-akte talen	777
LO-akte handel en wiskunde	522
Totaal LO-akten	1.299

De MO- en LO-opleidingen hebben sterk bijgedragen aan de maatschappelijke inhaalslag van het katholieke volksdeel. Gemiddeld slaagt per examenronde 30% voor een MO- of LO-akte. Dat zou heden ten dage onacceptabel zijn.

De tijdelijke overheidsmaatregel wordt in de reclamecampagne van het Studiecentrum natuurlijk prominent vermeld. Advertentie uit 1955.

Een bijzondere opleiding van het Studiecentrum is die van pedagogiek en onderwijskunde. Er is geen staatsexamen voor vanwege het sterk levensbeschouwelijke karakter ervan. Vanwege de kwaliteit van de opleiding krijgt het Studiecentrum wel een

Belangrijke mededeling van de Minister!

Het onderwijzerstekort MOET opgeheven worden.

Daarom heeft de Minister toegestaan dat:

1. Het Studiecentrum te Culemborg wordt voor de volgende onderwijzersopleiding, die in het bezit is van diploma's Con. H.B. P.B. of Seminarie-opleiding, wordt op het onderwijsexamen in 1956 vrijgesteld van Frans, Duits, Engels en wiskunde!

GRIP DE KANS.
Indien U direct begint, kunt U het nog halen!

2. De oude gemeentelijke onderwijsexamens zullen nog in 1957 worden afgenomen. Zij, die H.O.O.-opleiding hebben gehad, kunnen nu beginnen in 1957 onderwijzer te zijn.

BESLIS NU!!!

N.B. Denk er aan. Volgens Brochoppelijke voorschriften kan men slechts aan een Katholieke school benoemd worden indien men op een R.K. Kwastschool of bij het Studiecentrum heeft gestudeerd. Schrijf een briefkaart en vraag nadere inlichtingen aan het:

STUDIECENTRUM - CULEMBORG.

Nederlands Schriftelijk
STUDIECENTRUM
o.l.v. de Paters Augustijnen
Culemborg

Erkend door de I.S.O. met medewerking van het Min. v. Onderwijs

* Het ENIGE Instituut voor Schriftelijk Onderwijs op katholieke grondslag in Nederland.



Professor Gielen (1898-1981) – eerder minister van onderwijs in het kabinet Beel – is niet te beroerd om regelmatig in het weekend de Rijn af te zakken om in Culemborg les te geven aan studenten pedagogiek en onderwijskunde.



Professor pater Nico Luijpen OSA is een prominent wetenschapper en docent aan het NSSC.

erkende status. Het NSSC neemt zelf examens af. Docenten die aan deze opleiding lesgeven, zijn qua intellectuele bagage en maatschappelijke positie van hoog niveau. Zo geeft professor Jos Gielen, oud-minister en hoogleraar in Nijmegen, in Culemborg als supervisor les aan cursisten pedagogiek: een ongekende weelde.

Het NSSC mag als enige onder zijn collega-instituten aan gediplomeerden van de MO-B akte pedagogiek het *ius promovendi* verlenen. Dat wil zeggen: het recht om te promoveren zonder de titel van doctorandus. Enkele impressies van oud-Studiecentrumstudenten pedagogiek hieronder bevestigen de impact van de studie op hun leven en loopbaan.

Hans van Sterkenburg (1944) volgt na zijn kweekschoolopleiding de MO-opleiding pedagogiek. Hij krijgt les van onder meer professor Luijpen OSA. Van Sterkenburg: “De colleges van professor Luijpen waren een hoogtepunt. Een keer was er zoveel belangstelling dat er naar het Parochiehuis uitgeweken moest worden”. De hoogleraar behandelde voornamelijk thema’s uit zijn boek *Nieuwe inleiding tot de existentiële fenomenologie*. Fenomenologie is een filosofische stroming uit het einde van de 19e en begin 20e eeuw, die uitgaat van de directe en intuïtieve ervaring en die uit de verschijnselen daarvan kenmerken afleidt. Van Sterkenburg wordt weer enthousiast als hij praat over de verdiensten van deze studie op zijn verdere leven.

Kees Dikker (1936) uit Wijk bij Duurstede is in de jaren 1960 gestart met de studie pedagogiek aan het Studiecentrum. Dikker: “De studie in Culemborg was voor mij een uitdaging en een en al verwondering. Schriftelijk betekende voor mij studeren, zoeken en vragen proberen te beantwoorden. Met verbeteringen en een cijfer kwamen de antwoorden terug. In de weekenden 3 uur reizen en een overnachting in een cel met een gordijntje. Dan waren er de colleges en gesprekken met cursisten”. Voor Kees Dikker gaat een nieuwe wereld open. Professoren als Kwant en Luijpen, beiden Augustijn, zetten hem aan het denken over het wat en hoe. Professor Gielen laat hem vergezichten zien. Dikker is na zijn studies werkzaam aan de Pedagogische Academie en daarna aan de Academie voor Lichamelijke Opvoeding in Tilburg. Zijn fundament ligt echter in Culemborg.

Nog steeds groeit het aantal cursisten. Eind vijftiger, begin zestiger jaren bereikt het zijn hoogtepunt: rond 25.000 per jaar.

Pater Ter Haar verwelkomt medewerkers. De jonge vrouw die hij op de foto de hand schudt, is Reggie Dijkgraaf-Jansen.



Eind jaren 1940 waren het er nog maar 5.000. Het aantal weer- spiegelt de excessieve groei maar markeert tevens een keerpunt. In het decennium 1960-1970 zal het studentenaantal niet meer structureel toenemen. Ook het aantal cursussen bereikt rond 1960 zijn hoogtepunt: 200. Het aantal personeelsleden in Culemborg groeit nog wel.

Opleidingen die iets minder goed uit de verf komen, zijn filosofie en theologie. Denk daarbij aan cursussen als De Heilswerkelijkheid van de Schepping, De leer van Christus en Kerk en Sacramenten. Hoewel honderden religieuzen en geïnteresseerde leken zich jaarlijks inschrijven, blijven de aantallen achter bij de verwachtingen. Vermoedelijk hangt die tegenvaller samen met het hoge instapniveau. Ondanks de in commercieel opzicht wat tegenvallende resultaten voorzien de theologische en filosofische opleidingen ook in de jaren zestig in een behoefte.

Eerbetoon en afscheid

Na het overlijden van kardinaal De Jong in 1955 stelt pater Ter Haar in *Mededelingen*, het lijfblad van het Studiecentrum, de cursisten voor eenmalig één gulden extra lesgeld over te maken om de kardinaal te eren met een memorabel geschenk. Het wordt een gebrandschilderd raam, een drieluik vervaardigd door de befaamde kunstenaar Charles van Eyck (1897-1983). Op 29



Na de onthulling van het glas-in-lood drieluik wordt een foto van Mgr. Alfrink, Augustijnen en genodigden gemaakt. Onderste rij van links naar rechts: pater Frans van Leeuwen, pater Carus ter Haar (priesterbroer van Gratia ter Haar), pater Hennes, de heer Van Oorschot, pater Van der Weyden (provinciaal), Mgr. Alfrink, pater Ter Haar en burgemeester Van Koningsbruggen. Rechts van de burgemeester zitten de paters Kronenbergs (prior), Burgers en De Groot.

augustus 1957 vindt de onthulling van het-glas-in-loodraam plaats door Mgr. dr. B. Alfrink (1900-1987).

Het kunstwerk bestaat uit drie delen. Op het middenraam staat de kardinaal afgebeeld. Het linkerraam beeldt Augustinus uit als leraar sprekende tot zijn leerlingen en op het rechterraam zien we hem uit al schrijvende tot zijn verspreide leerlingen. Daaronder staat het Latijnse opschrift: *et praesentes et absentes scriptis ac sermonibus docebat*. Dat betekent: ‘zowel afwezig en aanwezig onderrichtte hij door middel van het geschreven en gesproken woord’. En dat geldt tot op de dag van vandaag, wat onder meer blijkt uit de doelstelling van het Augustijns Instituut in Utrecht. Dit instituut bevordert de belangstelling voor en kennis van de spiritualiteit van en rondom St. Augustinus. Een Instituut dat het waard is – juist in deze tijd – om gehandhaafd te blijven.

Een auto-ongeluk in september 1959 kluistert pater Gratia ter Haar geruime tijd aan bed. Hij herstelt, maar gezien zijn gevorderde leeftijd is het besluit om zich terug te trekken onvermijdelijk. Na bijna 15 jaar is het Studiecentrum zijn “bevlogen leider” kwijt, een kwalificatie van de archivaris van de Orde, pater De Meijer. Pater Ter Haar heeft met zijn charisma en idealisme het Studiecentrum opgestuwd naar een nationaal

Het drieluik is net onthuld, het gordijn hangt er nog. Te zien zijn Gratia ter Haar en kardinaal Alfrink.



erkend en vermaard onderwijsinstituut. In 1960 trekt hij zich terug in Gellicum, waar hij vier jaar dorpspastoor is en waar hij met enkele medebroeders zijn intrek neemt in de statige pastorie, de Augustijnenresidentie aan de Linge. Er wonen enige tijd drie paters in deze pastorie die gekscherend de Linge(d)rie genoemd werden. Daarna is pater Ter Haar nog een aantal jaren lid van het convent Mariënhage in Eindhoven.

Erkenning heeft hij zich dan al volop mogen laten welgefallen: van zijn medewerkers, confraters en niet in de laatste plaats van Johan van Blokland, de latere directeur van het NSSC. In het publieke domein is Ter Haar een gewaardeerd mens. Hij is gelauwerd met het ereburgerschap van de Gemeente Culemborg en in 1958 wordt hij benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau. Als er iemand is geweest die Culemborg in

Het glas-in-lood drieluik in het trappenhuis van het NSSC: kardinaal De Jong geflankeerd door Augustinus.



*Gratia ter Haar omringd
door familie op zijn
afscheidsfeest in 1960.*



onderwijsland op de kaart heeft gezet, dan is het pater Gratia ter Haar geweest.

Overigens heeft Ter Haar tijdens zijn directeurschap snel door dat zijn procureur, Johan van Blokland, een onmisbare schakel is in de organisatie van het Studiecentrum. Hij schrijft: “Hij was een der eersten die in een uithoek van de kloostergebouwen met het Studiecentrum begon; na talloze personeelwisselingen bleef hij de belichaming van de continuïteit, de stabiele factor. Zijn rustige accuratesse, zijn beheerst enthousiasme, en zijn verknochtheid aan het Studiecentrum (en aan de religieuze Orde die het leidt) hebben hem gemaakt tot de ziel van het bedrijf en tot een vriend van allen, die aan ons Studiecentrum verbonden zijn”. Soms genieten jonge mensen het voorrecht vertrouwen te hebben van inspirerende mensen met een hoog moreel kompas. Voor de jeugdige Van Blokland was en is dat tot op de dag van vandaag pater Ter Haar. Hij heeft Van Blokland gevormd tot de man die hij is geworden.

3

Bestendinging en onrust (1960-1967)



De tweede rector van het NSSC, pater dr. Modestus van Straaten (1911-1977).

Een nieuwe rector en nieuwe plannen

Na het vertrek van rector Ter Haar wordt in 1960 een nieuwe rector benoemd: pater dr. Modestus van Straaten OSA. Zijn taak is niet eenvoudig. Het is moeilijk in de voetsporen te treden van zijn illustere voorganger maar bovendien worden van hem nieuwe impulsen verwacht. Van Straaten heeft onderwijservaring opgedaan als docent klassieke talen aan de Augustijnse colleges. Zijn gaven blijven ook buiten de klooster- en schoolmuren niet onopgemerkt. Als rector krijgt hij een zetel in een belangrijke staatscommissie voor schriftelijk onderwijs.

Ondanks zijn ervaring is de nieuwe rector in de bijzondere wereld van het schriftelijk onderwijs aanvankelijk als een vreemde in Jeruzalem. Daar komt bij dat zijn ervaren secretaris Joost Reuten Culemborg moet verlaten. Zijn vervanger is de jonge, op onderwijsgebied nog onervaren jurist pater Antonius van Daal.

Naast deze jurist beschikt de rector over een tweede secretaris: de eerdergenoemde, fragiele Bijbelexegeet pater professor drs. Leenhouders (1916-1980). De werkzaamheden op de werkvloer gaan ondertussen gewoon door, accuraat en enthousiast als altijd.

De pas gewijde pater Ton van Daal in gesprek met een medebroeder.





Pater Leenhouders, tweede secretaris van het NSSC (1958-1970) en professor in de Bijbelwetenschappen.

De beginjaren 1960 kenmerken zich door een voortvarende beleidsnota van de nieuwe directie. De nota beoogt enerzijds professionalisering van de organisatie en anderzijds het openzetten van de ramen: een klein Culemborgs *aggiornamento*. Concreet betekent dat het intensiveren van externe contacten en het moderniseren van opleidingen. Daarnaast wil de directie samenwerkingsverbanden met bedrijven aanhalen en contacten met zusterorganisaties verbeteren.

De nieuwe rector weet zich in zijn nieuwe functie gesteund door procurator Van Blokland. Deze kent de ins en outs van het bedrijf als geen ander en is dan al betrokken bij de dagelijkse leiding. Pas in 1965 wordt die praktijk geformaliseerd als Van Blokland benoemd wordt tot directeur bedrijfstechische zaken.

Aan de onder leiding van rector Van Straaten ingezette koers komt in 1965 een abrupt einde als hij hoogleraar Antieke Wijsbegeerte wordt in Nijmegen. Een benoeming die eervol is voor de rector en zijn Orde maar die niet bevorderlijk lijkt te zijn voor de continuïteit van het Studiecentrum, hetgeen overigens achteraf gezien reuze blijkt mee te vallen.

De prestaties van het NSSC

Enkele cijfers uit de Studiegids van het schooljaar 1960-1961 illustreren de betekenis van het NSSC voor studerend en werkend Nederland:

- 550 personen behalen het diploma cursus vooropleiding ziekenverpleging;
- 200 meisjes het diploma kinderverzorging;
- 30 personen het Mulo -, 25 personen het HBS- en 25 personen het gymnasiumdiploma;
- 50 personen het diploma bedrijfsleiding;
- 80 personen een LO- of MO-akte.

Honderden personen halen associatiediploma's zoals middenstandsdiploma, PD boekhouden, MBA en bedrijfs correspondentie moderne talen. Deze administratieve opleidingen zijn populair. Zo volgt oud-Culemborger W.B. Dresselhuys (1945) na zijn HBS-B diploma de opleiding praktijkdiploma boekhouden. Hij woont diverse bijeenkomsten bij en roemt later de kwaliteit van de docenten en professionaliteit van de organisatie.




Adverteren blijft nodig om cursisten aan te trekken. Deze komt uit De Stem van 26 augustus 1969.

Het NSSC manifesteert zich van meet af aan als een brede schoolgemeenschap met een veelzijdig, kwalitatief rijk onderwijsaanbod van uitgebreid lager onderwijs (Ulo) tot en met gymnasium alfa en bèta. Er worden ook beroeps- en praktijkopleidingen aangeboden en natuurlijk de MO-opleidingen met een wetenschappelijke standing. De docenten zijn kundig, betrokken en trots dat ze voor het Studiecentrum mogen werken. Het is bij het NSSC ondenkbaar dat er onbevoegde docenten lesgeven.

De opleiding journalistiek is goed bezet. Van een journalist wordt verlangd dat hij de *sensus moralis* (moreel besef) bezit. Onderdeel van de journalistieke opleiding aan het NSSC is daarom een verplichte moraal cursus. De journalist mag hij zich niet lenen voor misleidende of onjuiste informatie wat we heden ten dage *fake news* noemen. Het NSSC ziet het als zijn opdracht ethische kwesties te behandelen, met name in de economische opleidingen. Ook dat is onderscheidend.

Correctiewerk Studiecentrum. Riet van Sambeek kreeg voor dit opstel van haar docent Nederlands een 9.

NEDERLANDS SCHRIFTELIJK studiecentrum culemborg 		
de He		Cursus: <i>Opleiding SO</i>
Mej.	Mej. M.L.v. Sambeek	Onderdeel: <i>Rechtswet</i>
Adres:	VOOR14SA	Serienummer: <i>184</i>
Woon	Dir. Jansenstr. 14	Les no.: <i>5</i>
Cursis	KERKRADE.	

En oordeelkundige zondot

Het is alweer jaren geleden, dat in Heulen, mijn geboorteland, tijdens graafwerk voor nieuwe woningen, in hier belangrijke oordeelkundige zondot werd gedaan. Het was nicht bij om in de buist en des gong. Ik er nogal vrach byken. Erst ontdekke men in prachtige moerassloten en oangerien Heulen in voeger tijden een Gemeine medentelling in gersweest, 't oude Corvralium, vermoed. de men natuurlijk dadelyk, dat dit wil een uk hier byhouden ten kunnen tijen.

De oordeelkundige diinkt van de gewaarskound en al speedig bleek dat hier sprake was van een belangrijke ontdekking. Het grove vuken roud onmidddeellyk getraakt en hul verrechtig werd nu verder gegraven, om te weeny mogelijk te beschavogen.

Het Studiecentrum biedt tweedekansonderwijs voor al diegenen die vanwege de relatieve armoede, grote gezinnen en het ontbreken van sociale voorzieningen na de lagere school direct aan de slag moeten. Dat geldt bijvoorbeeld voor Riet van Sambeek-Schoutrop uit Kerkrade. Hoewel ze over een gezond stel hersens beschikt, laat de gezins- en inkomenssituatie niet toe dat ze na de lagere school een vervolgopleiding kan doen. Als haar eigen kinderen volwassen zijn, gaat ze eind jaren 1960 bij het Studiecentrum een cursus Nederlands volgen. Haar dochter Thera Werrijs-Van Sambeek schrijft:



Per 1 januari 1966 is er een tweehoofdige leiding. Naast een pater-rector komt er een lekendirecteur, Johan van Blokland.

“Mijn moeder schreef ooit een opstel over de opgraving van de Romeinse thermen in Heerlen. Ze deed dit in het kader van een schrijfoopdracht voor een cursus aan het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum Culemborg. Dat moet rond 1970 zijn geweest. Zij heeft het altijd als een gemis ervaren dat ze niet had mogen “doorleren”. Ze is in 2012 overleden en ik weet zeker dat ze het heel leuk zou hebben gevonden dat ‘haar opstel’ nu te lezen is op ‘Heerlen Vertelt’ [de website waar het opstel te lezen is, red.]”.

Storm op komst

De benoeming van een nieuwe rector na het vertrek van Modestus van Straaten laat op zich wachten. Uiteindelijk komt er een tweehoofdige leiding. Op 1 januari 1966 wordt pater mr. drs. Fulgentius van Kleef aangesteld als rector en wordt Johan van Blokland benoemd tot directeur bedrijfstechnische zaken. Van Kleef (1916-1992) studeert wis- en natuurkunde aan de universiteit van Utrecht. Vanwege de oorlog moet hij die studie afbreken. Later studeert hij af als jurist. Hij is lange tijd docent economie en handelswetenschappen aan de Augustijnse colleges in Venlo en Haarlem. Intussen kondigen zich zowel achter de façaden van het klooster als in het onderwijs en de samenleving turbulente veranderingen aan.

Pater dr. Albericus de Meijer is archivaris van de Orde en doet in de *Analecta*, het toenmalige lijfblad van de Augustijnen, verslag van de veranderingen die als gevolg van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) hun intrede doen in klooster en Orde. Zijn opsomming is zakelijk. Hij oordeelt, noch veroordeelt. De gevolgen van de opgesomde feiten zijn evenwel niet onverdeeld gunstig voor de Orde. Zij preluderen in de tweede helft van de jaren

1960 op het naderende einde van het NSSC. In die jaren bundelen zich krachten samen die het voortbestaan van een zelfstandig, katholiek Studiecentrum onmogelijk maken. Welke krachten zijn dat?

Allereerst de terugloop van het aantal nieuwe intredingen. Ooit een klaterende bron die echter geheel droogvalt als gevolg van toenemende secularisering, het vasthouden van Rome aan de koppeling priesterschap en celibaat en door onduidelijkheden in de koers van priesteropleidingen, zoals het voornemen de Augustijnse priesteropleiding ook open te stellen voor hen die geen priester willen worden maar zich alleen theologisch willen scholen.

Vervolgens de exodus van Augustijnen die het priesterambt neerleggen. Begin jaren 1960 zijn er in Nederland zo'n 380 Augustijnen. De Orde staat in volle bloei. Vanaf halverwege de jaren 1960 tot beginjaren 1970 neemt dat aantal met bijna 30% af als gevolg van uittredingen.

Verwarring, vrijblijvendheid, twijfel, blijdschap, overmoed maar ook verdriet sluipen het klooster binnen. Het eeuwenoude adagium *extra Ecclesiam nulla salus* (buiten de Kerk is er geen heil) is niet meer vanzelfsprekend. De wereld dringt door tot in de diepste poriën van het klooster en eeuwenoude tradities worden soms ondoordacht overboord gezet. De beruchte *Nota '70* is daarvan een exponent. Dit beleidsstuk is een geruchtmakende Augustijnse visie op de te bewandelen wegen zoals het experimenteren met alternatieve leefvormen. Van de misère waarin de Orde zich dan bevindt volgen hieronder enkele voorbeelden.

Vanaf de start van het NSSC is professor Kwant als supervisor en docent betrokken bij diverse opleidingen van het NSSC. Hij is meer dan 30 jaar Augustijn als hij in 1970 plotsklaps uittreedt. Hij hangt zijn pij niet aan de wilgen vanwege een vrouw. Nee, hij is van het ene op het andere moment atheïst geworden. Dat veroorzaakt een diepe wond in de Orde. Twijfel slaat toe. Als nu ook al de alom geprezen Kwant het ambt verlaat, wat moeten wij dan nog?

Frans van Leeuwen, de pater-econoom van de Orde, is vanwege zijn functie vaak buitenshuis. Hij vertelt zijn broer Simon, banketbakker onder de Culemborgse Binnenpoort, dat hij in die periode vol angst terugkeert naar het klooster in Culemborg. Angst voor de gedachte: "Wie zal er nu weer zijn uitgetreden?"

Het spreekt voor zich dat er een verband bestaan heeft tussen het uiteindelijk afstoten van het NSSC door de Augustijnen en de alleszins begrijpelijke onzekerheid waarin de Orde zich toen bevond.

Tot slot is er nog een andere, misschien wel de belangrijkste reden waarom het NSSC door de Augustijnen niet meer beschouwd wordt als een belangrijke missie. Het gevoel ontwaakt dat hun emancipatorische taak – het scholen van het achtergebleven katholieke volksdeel – is volbracht. Jaarlijks zijn talloze cursisten opgeleid tot onderwijzer, leraar, journalist, maatschappelijk werker of verpleegkundige. De achterstand is ingehaald. Katholieken hebben de Kerk en haar instellingen niet meer nodig. Zij wenden zich aanvankelijk schoorvoetend en later massaal van haar af.

Grote veranderingen in het onderwijs

In de tweede helft van de jaren 1960 kondigen zich eveneens reusachtige veranderingen aan in het voortgezet onderwijs. Met de Mammoetwet uit 1968 verdwijnen Mulo, HBS en gymnasium (oude stijl) en maken plaats voor nieuwe vormen van voortgezet onderwijs: mavo, havo en vwo. Er komen examenpakketten. Schoolexamens en herkansingen worden ingevoerd. Kweekscholen worden pedagogische academies met vaardigheidsvakken zoals gymnastiek, handvaardigheid en muziek. Veranderingen die grote investeringen vergen waaraan het NSSC niet kan voldoen.

In deze stormachtige ontwikkelingen weet de onervaren derde rector pater Van Kleef zich niet te handhaven. Heel kort heeft hij aan het roer gestaan, slechts anderhalf jaar. Zou de doortastende Van Blokland het onderwijsschip niet op koers hebben gehouden, dan zou het flinke averij hebben opgelopen. Besloten wordt Van Kleef weer terug te plaatsen naar Haarlem als docent economie en handelswetenschappen. Het is dan juni 1967. Het duurt vervolgens nog een half jaar voordat een nieuwe rector aantreedt.

Het NSSC als bedrijf



Medewerkers NSSC werkzaam aan de Rotaprinters. Op de voorgrond Chiel van Dillen.

Emmy Rinkes (1931-2017) achter de typemachine. Zij is een oudere zus van Netty Rinkes, die ook een aantal jaren werkzaam is geweest voor het NSSC.

Werken bij het NSSC

Het Studiecentrum is na de hectische aanvangsjaren een geoliede organisatie geworden die in materiële zin voldoende is geëquipeerd. Zo is er een professionele typekamer waar typistes dagelijks hun werk verrichten.

In de beginfase wordt het drukwerk uitbesteed aan tientallen drukkerijen verspreid over heel Nederland. Op een gegeven moment wordt een Amsterdamse onderhoudsmonteur van Blikman en Satorius gevraagd chef te worden van de eigen in pandige offset-drukkerij, deze te moderniseren en verder uit te breiden. Het betreft Frans Dur die zich met zijn gezin vanuit de hoofdstad in Culemborg vestigt. Het NSSC zorgt voor een woning.

Het personeelsbestand loopt van een handvol op tot 50 en bereikt in zijn topjaren ruim 60 betaalde medewerkers. Zo draagt het Studiecentrum niet onaanzienlijk bij aan de werkgelegenheid in Culemborg.

De werving van medewerkers gaat meestal zonder advertenties. Van Blokland gaat zelf naar het huis van een meisje of jongen die de Mulo gehaald heeft met de vraag of zij of hij niet voor het Studiecentrum wil komen werken.

Er heerst een aangename sfeer in de kantoren van het Studie-



In september 1965 maakt Oosterbeek kennis met vertegenwoordigers van het NSSC.



Docentenbijeenkomst met diner in het begin van de jaren 1960. Tweede van links pater Van Daal en vierde van links rector Van Straaten. Rechts van de rector zit Hein de Wit, voorzitter van het docentencorps en burgemeester in Brabant. Geheel rechts het echtpaar Van Blokland.

centrum. Als er al problemen zijn, bereiken die de werkvloer niet. Voor het personeel zijn er gezellige uitjes en medewerkers lopen fier en vaak zingend mee in de Culemborgse Avondvierdaagse of in elders georganiseerde wandeltochten.

Heel wat medewerkers zijn langere tijd bij het NSSC in loondienst, zoals Henny Burgers uit de Tulpstraat. Hij is blind en zijn werkgever – in het bijzonder Johan van Blokland – zorgt ervoor





Lenie de Vries uit de Dahliastraat, in 1965 werkzaam voor het Studiecentrum en dan een meisje van 16, wordt van diefstal beschuldigd. “Maar ik heb niets gestolen”, zegt ze verontwaardigd. Haar chef zegt: “Jawel, je stond te kletsen en dan steel je tijd van de baas.”



Tilly den Hartog in gesprek. Zij is de dochter van Evert den Hartog, die werkzaam was op de afdeling lessenvoorraadbeheer en magazijn.



Een van de kantoor-ruimtes van het Studiecentrum, jaren 1950.

dat hij door samenwerking met de PTT telefonist kan worden. In dit opzicht is het Studiecentrum zijn tijd ver vooruit. Het investeert in minder valide mensen, zodat Burgers volwaardig werk verricht en zelfs later meeverhuist naar Arnhem.

Opeenvolgende directies van het Studiecentrum hebben altijd intensieve contacten onderhouden met hun docenten. Er zijn regelmatig docentenvergaderingen en jaarlijks is er een feestelijke bijeenkomst.

Hoe werkt het nssc?

In de jaren 1960 krijgt de interne organisatie een gestroomlijnde logistiek. Via de typekamer belanden de lesbrieven en het cursusmateriaal na grondige correctie onder leiding van Stef de Kroon op de afdeling beheer offsetplaten. Van daaruit gaat het materiaal naar de eigen offset-drukkerij. Als het drukwerk klaar is, verhuist het naar het voorraadmagazijn. Vanuit het voorraadmagazijn komt het lesmateriaal terecht in het lessenmagazijn. Dit magazijn bestaat uit een lange gang met rijen hoge stelkasten met genummerde vakjes die gekoppeld zijn aan cursussen en oplei-

dingen die op hun beurt weer gerelateerd zijn aan de volgnummers van de lessen. Zo zijn er duizenden vakjes. In elk vakje ligt een stapel lessen met daarin een uitstekend stukje stevig papier. Wordt dat strookje bereikt, dan wordt de stapel weer met een nieuwe voorraad aangevuld: simpele maar doelmatige logistiek.

Maandelijks worden er naar duizenden cursisten lessen verzonden. Die verzending wordt klaargemaakt in de postkamer. Vervolgens is het gedurende vele jaren Jochem Spithoven – gepensioneerd postbode – die de stapels post met zijn bakfiets aflevert op het postkantoor.

De cursisten maken hun taken op speciaal huiswerkpapier dat tegen kostprijs door het Studiecentrum geleverd wordt. Het huiswerkpakket bestaat uit 100 vel correctiepapier, 25 grote en 25 kleine enve-

Het lessenmagazijn van het Studiecentrum.



De cursistenafdeling van NSSC wordt al snel intensief gebruikt.



lopen. De te corrigeren huiswerkopdrachten worden via het Studiecentrum naar de docent-corrector gestuurd die ze na correctie via het NSSC weer retourneert naar de cursist. Ook is er een correspondentiestroom tussen studieadviseur en cursisten. Cursisten hebben vaak persoonsgebonden vragen die de studieadviseur schriftelijk beantwoordt. Daarnaast is er nog een examenafdeling. Vanuit deze kantoorruimte vindt de communicatie plaats betreffende examendata, cijfers, diploma's, getuigschriften en onderwijsakten.

De cursisten van het NSSC

Het Studiecentrum heeft ingezetenen van alle Nederlandse provincies als afnemer. De meeste cursisten wonen in Brabant en de minste in Zeeland en de noordelijke provincies. Het gaat om grote aantallen: de vooropleiding leerling-verpleegster bijvoorbeeld is met 1500 cursisten per jaar geen uitzondering. Het Studiecentrum trekt ook steeds meer niet-katholieken aan. Dat geldt met name voor de studies pedagogiek en wijsbegeerte. Het instituut is verre van geborneerd. Dat blijkt uit het feit dat het NSSC nooit ostentatief als rooms-katholieke instelling naar buiten treedt. Ook in de naam van het instituut staat geen verwijzing naar een of andere heilige, wat in die tijd nog heel gebruikelijk is. Iedereen is welkom: socialist, protestant, liberaal of atheïst. Selectie aan de poort is het NSSC vreemd.

Cursisten betalen hun lesgeld per maand. In de jaren 1950-1960 gaat het om ongeveer 20 gulden per maand (in 2018 zou dat

Het Studiecentrum selecteert niet, maar in de reclame wordt wel degelijk gericht op doelgroepen gemikt. Advertentie uit het katholieke dagblad De Tijd, 1954.



ongeveer 60 euro zijn). Cursussen duren soms wel 4 jaar, dus dan betaalt een cursist 48 termijnen – totaal een bedrag in hedendaagse waarde van bijna 3000 euro. Het inschrijfgeld – een tientje – en boekengeld – afhankelijk van de cursus, maar al gauw 100 à 200 gulden – komt daar nog bij. Het Studiecentrum bemiddelt bij de Koninklijke Bibliotheek om het lenen van boeken te vergemakkelijken. Cursisten kunnen een beroep doen op regelingen van de overheid om in de studiekosten tegemoet te komen.

Van grote betekenis voor Culemborg

Het Studiecentrum heeft op allerlei gebied grote invloed op Culemborg. Het gaat om grote aantallen cursisten. Bij benadering is te berekenen hoeveel cursisten de weekendlessen hebben bezocht. In het begin zijn er wekelijks 30 tot 60 deelnemers. Dit aantal loopt snel op tot 200, waarna gedurende een aantal jaren

Medewerkers werkzaam aan de scandexkasten die door Johan van Blootland geïntroduceerd zijn. Dit vlakliggend kaartensysteem is een enorme efficiencyverbetering ten opzichte van de oude kaartenbakken.



De aanvullende mondelinge lessen in het weekend zijn gratis. Voor logies en maaltijd wordt een bijdrage gevraagd van 5 gulden.



het niveau van 300 cursisten wordt gehaald. Als we uitgaan van 20 jaar bestaan en een gemiddelde opkomst van 200 cursisten en dat 35 keer per jaar, komt dat neer op ongeveer 140.000 mensen. Hier zitten dus niet de vele tienduizenden cursisten tussen die geen weekendbijeenkomsten bezoeken.

De meeste cursisten nemen op die wekelijkse contactbijeenkomsten deel aan twee broodmaaltijden. De Culemborgse bakkers profiteren dus flink. Ook de kruideniers die voor beleg zorgen verdienen een aardig centje. Slagers daarentegen hebben minder voordeel want vleeswaar wordt in grote blikken rechtstreeks bij de groothandel gekocht. Op zondag is er een warm middagmaal. Hiervan hebben de lokale groenteboeren profijt. Voor zo'n warm maal zijn elke zondag kilo's aardappels en allerlei groentes nodig.

De plaatselijke wasserij profiteert eveneens van de studiebijeenkomsten. Wekelijks moeten honderden lakens en slopen gewassen en gestreken worden voor de gasten die in het week-einde in het klooster overnachten.

Elke vrijdagmiddag komt Gerda Salari naar het Studiecentrum om te vernemen hoeveel cursisten er in het komende weekeinde overnachten. Op grond daarvan rekruteert zij de meisjes die zorg dragen voor de bediening, het afruimen van de tafels en de afwas. Veel Culemborgers verdienen een zakcentje bij met het aanbieden van logies aan die cursisten voor wie geen plek meer is in het klooster of voor wie een hotel te duur is.

Enkele Culemborgse correctoren en leraren van het NSSC. Links op de voorgrond Ad van Noord (fysica). Rechts van hem zitten Frans Zegers (Duits) en Frank de Breet (Frans). Rechtsachter Van Noord zit Otto Winter (wiskunde). De andere leraren zijn: Piet Jansen (links) en Anton Gruter (links van De Breet). De laatste twee zijn niet aan het NSSC verbonden. De foto dateert uit 1970 en is gemaakt door Els Vulto tijdens een uitstapje met leerlingen.



Natuurlijk zijn ook de Nederlandse Spoorwegen ingenomen met de wekelijkse studiebijeenkomsten. De cursisten komen van heinde en verre en reizen meestal per trein. Het zal de omzet van de NS goed hebben gedaan.

De directeur van het postkantoor zal eveneens blij met het Studiecentrum zijn geweest. Er is veel uitgaande post die gefrankeerd moet worden. Het Culemborgse postkantoor is daardoor genoodzaakt extra medewerkers aan te trekken om de grote hoeveelheid post van het Studiecentrum te verwerken.

Diverse Culemborgers zijn werkzaam voor het NSSC als corrector, docent of auteur. Plaatselijke correctoren hebben als voordeel dat veel tijd wordt bespaard tussen het heen- en weer zenden van correctiewerk. Een kort tijdsverloop tussen inzenden van werk en het terugontvangen van het becommentarieerde antwoord is een belangrijke pijler van het schriftelijk onderwijs. Een paar voorbeelden: mevrouw Blaauw-Reuten, echtgenote van de plaatselijke huisarts en zus van pater Joost Reuten en mevrouw Sangster-Bloem, de schoolarts. De heer J. van Straaten, directeur van de Thomas van Villanova-Ulo en enkele leraren van diezelfde school: de heren Zegers, Winter, Oude Voshaar, Van Noord en De Breet. En de heer Rinkes, die het overgrote deel van zijn leven onderwijzer is geweest aan de Willibrordschool in Culemborg.

Zelfstandig blijven of fuseren? Het einde van het NSSC

Een merkwaardige wissel

Ton van Daal (1931) gaat na zijn gymnasium naar Leiden en studeert daar af in het Nederlands Recht. Hij besluit daarna – dus op wat rijpere leeftijd – bij de Augustijnen in te treden ofschoon zijn vader hem zegt: “Jongen, zou je dat nou wel doen?”. Maar Van Daal weet wat hij wil. Na twee jaar Filosoficum in Eindhoven volgen vier studiejaar theologie in Rome, waar de colleges in het Latijn gegeven worden. Wie naar Rome wordt gestuurd, is meestal bijzonder getalenteerd.

Na zijn terugkeer in Nederland – eind jaren 1950 – volgt hij onder leiding van professor Scharff OSA een opleiding praktisch pastoraat, een opleiding voor de zielzorg in parochies, ziekenhuizen, gevangenissen of leger. Halverwege het studiejaar roept de provinciaal hem voor de functie van eerste secretaris van het NSSC. Hij doet van 1960 tot 1965 zijn werk met veel plezier. Het werk is vooral operationeel en ook in de weekeinden is hij er druk mee. Elke maandagmorgen ligt er op zijn bureau een enorme stapel post van cursisten op hem te wachten. In die tijd assisteert hij ook als priester in het Barbaraziekenhuis.

In 1965 verlaat secretaris Ton van Daal Culemborg omdat de toenmalige provinciaal, pater Mijsbergen, hem tot leraar benoemt aan de Augustijnse colleges in Haarlem. Hij volgt daar pater Fulgentius van Kleef op die de nieuwe rector wordt van het Studiecentrum. Hoewel Van Daal tijdens zijn rechtenstudie economie als bijvak heeft gekozen, moet hij – zoals hij zelf zegt – hard werken als economieleraar.

Een buitenstaander zal de ruil Van Daal versus Van Kleef als merkwaardig karakteriseren. De logica ontbreekt. Van Daal is goed ingewerkt op het Studiecentrum en moet economie gaan geven wat niet zijn vak is. Van Kleef daarentegen moet zijn baan als ervaren leraar economie opgeven en onvoorbereid het Studiecentrum gaan leiden. Niet alleen Gods wegen maar ook die van een provinciaal zijn soms duister.

Na anderhalf jaar keert Van Daal terug naar Culemborg, maar nu als rector. Hij ervaart zijn terugkeer niet als een overwinning, voelt zich geen Napoleon maar eerder een soldaat die gaat waarnaar zijn overste hem stuurt. Wel is hij vereerd met de benoeming. Hiermee is de aanstelling van de vierde rector een feit. Van Daal is een kundig bestuurder en snelle lezer. Volgens pater Leenhouders leest hij al het nieuwe lesmateriaal voordat het de deur uitgaat. Zijn aandachtsgebieden zijn met name het regelen en optimaliseren van de cursistenbijeenkomsten, de studievoorziening en het onderhouden van contacten met docenten. In die tijd participeert hij ook in het interparochiële zielzorgteam van de toenmalige Culemborgse deken, pater Norbert Slegers OSA als priester-assistent voor de vele missen die dan nog wekelijks worden gelezen.

Afstand tot de Augustijnen

Rector Van Daal en directeur Van Blokland zetten nadrukkelijker dan hun voorgangers in op meer onafhankelijkheid van het Studiecetrum ten opzichte van het provinciaal bestuur. Zo moet er een Raad van Bestuur komen die uit externe leden zou moeten bestaan. De directie van het NSSC moet het recht krijgen zelf nieuwe bestuursleden voor te dragen. Bij disfunctioneren van diezelfde directie moet het bestuur kunnen ingrijpen. Voorheen moest maar afgewacht worden wie de provinciaal als directielid benoemde. De belangen van het Studiecetrum hadden daarbij niet altijd prioriteit.

Eind 1967 wordt een voorstel van de directie voor de invulling van een nieuwe Raad van Bestuur door het definitorium goedgekeurd. Drie externe leden nemen zitting in de nieuwe raad. Zij vervullen belangrijke functies in het maatschappelijk bestel. Het betreft de heer Van den Akker, bedrijfseconoom bij de Provinciale Noord-Brabantse Elektriciteits Maatschappij (PNEM), de heer Veenhuizen, vertegenwoordiger van de werkgeversorganisaties en drs. Verlinden, topambtenaar bij het Ministerie van Onderwijs en al lange tijd NSSC-docent.

Ook in financieel opzicht wordt de relatie tussen Studiecetrum en Orde geprofessionaliseerd. Het NSSC krijgt zijn eigen rekening courant (betaalrekening) en in 1968 wordt het door de directie aangepaste NSSC-statuut notarieel vastgelegd. Niet langer beoogt het Studiecetrum 'het bevorderen van de geestelijke



Mededelingen is het blad van het Studiecentrum dat elke maand verschijnt. Het keurig verzorgde blad bevat een keur aan artikelen over onderwerpen die met de cursussen te maken hebben. Soms wordt nadere toelichting gegeven op een onderdeel van een opleiding, soms wordt een doorwrocht historisch of religieus artikel gepubliceerd. De Augustijnen schrijven ook boeken (bijvoorbeeld 'Pelgrimstocht der Christenheid' door Dr. Honorius Moonen, Malmberg Den Bosch, 1951) waarvoor ze in Mededelingen reclame maken.

ontwikkeling op Rooms-Katholieke grondslag aan min- en onvermogenen [...] en het behartigen der godsdienstige en culturele belangen' maar het doel is nu 'het in stand houden van een instelling tot het geven van onderwijs en vorming, in hoofdzaak door middel van schriftelijk of daarmee verwante onderwijsmethoden'. Hieruit blijkt dat de directie nog lang niet aan fuseren denkt.

Het Studiecentrum is volwassen en wil op eigen benen staan. Het onderwijsinstituut wil marktgericht werken vanuit een nieuwe missie en bijdragen aan verdere groei van het schriftelijk onderwijs. Hoewel nog steeds katholiek geeft het Studiecentrum daaraan niet meer expliciet uiting.

Hoe nu verder?

Veranderende wetgeving in het onderwijs, automatisering en noodzakelijke aanpassingen van de slechts door gordijnen afgescheiden en van elementaire voorzieningen verstoken chambrettes in het klooster nopen tot grote investeringen. Daarvoor ontbreken de middelen. De ontwikkelingen gaan snel. De Raad van

Bestuur twijfelt, wikt en weegt en komt bij monde van zijn voorzitter, drs. Verlinden, die inmiddels pater dr. Van Iersel OSA als voorzitter is opgevolgd, tot de conclusie: “Op eigen kracht saneren is met de huidige bezetting en middelen, uitgesloten. Verbetering daarvan en een efficiënte bedrijfsvoering kosten veel en we missen de reserves om de eerste tijd te kunnen uitzingen”.

Fusiebesprekingen met grote uitgeverijen zoals Malmberg bieden geen soelaas. PBNA heeft wel belangstelling voor het financieel kwetsbare maar inhoudelijk sterke Studiecentrum. Tegelijkertijd zit de directie niet stil. Begin 1970 komt zij met een meerjarenplan dat de hoopvolle naam draagt: *Studeren naar 1975*.

Op de vraag aan een van de oud-medewerkers, Stef de Kroon, of hij vanaf halverwege de jaren 1960 iets gemerkt heeft van een mogelijke angst onder het personeel voor het voortbestaan van het instituut, moet deze ontkennend antwoorden. Stef de Kroon (1942) komt in 1965 in dienst van het NSSC waar hij het typewerk corrigeert. Aanvankelijk wil hij als pater-Scheutist missionaris worden in Guatemala waar in die tijd – net als in de rest van Zuid- en Midden-Amerika de (revolutionaire) bevrijdingstheologie opgeld doet. Vlak voor zijn wijding tot subdiaken verlaat hij het Franstalige grootseminarie in Namûr (Namen). Terug in de wereld wil hij Franse taal- en letterkunde gaan studeren. Een beurs wordt hem evenwel geweigerd. Via zijn vader, een voormalige postbode uit de Slotstraat, krijgt hij een baan bij het Studiecentrum. In de avonduren behaalt hij onder meer zijn MO-A acte Nederlands en enkele vakdiploma's NIMA (marketing).

Het vertrek van rector Van Daal

Kort daarna, mei 1970, komt het bericht dat rector Van Daal zijn functie neerlegt en de Orde verlaat in verband met zijn voorgenomen huwelijk met de in Culemborg woonachtige Adrienne Dresselhuys, bibliothecaresse van de openbare bibliotheek en bestuurslid van tennisvereniging De Doelen. Pas kort ervoor heeft hij Johan van Blokland hierover ingelicht. Nadat Van Daal zijn vertrek heeft aangekondigd, wikkelt hij de lopende zaken af en vertrekt, een nieuw leven tegemoet.

Priesters die uittreden staan met lege handen: geen inkomen, geen pensioen, geen bezittingen. Zij werken letterlijk en figuurlijk *pro Deo*. Hun opleiding staat evenwel garant voor gekwalificeerde banen. Van Daal wordt eerst studievoorzitter en later

directeur van de economische faculteit van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is vader van twee zoons en heeft zes kleinkinderen. Hij vestigt zich in noordelijk Drenthe en zijn echtgenote zet haar werk voort als ambulante bibliothecaresse. Als educatieve marskramer rijdt zij met haar bibliobus naar de – toen nog – talrijke zelfstandige dorpjes in de provincie Drenthe.

Na het vertrek van Van Daal staat Van Blokland er alleen voor. Er komt geen nieuwe rector meer. Van Blokland is die laatste maanden directeur en rector tegelijk. Hij is de man die het schip – bevracht met kostbare en exclusieve kennis – naar een veilige haven moet loodsen.

Culemborg zonder Studiecentrum

De taak van Johan van Blokland in dat laatste jaar is niet eenvoudig. Het vinden van een geschikte fusiepartner is geen sinecure. Hij weet zich in deze periode gesteund door een daadkrachtige Raad van Bestuur. Uiteindelijk worden de aanhoudende avances van PBNA gehonoreerd en in maart 1971 vindt de fusie plaats tussen de Koninklijke PBNA en het NSSC. Van Blokland informeert vooraf slechts twee externen: burgemeester Hermans en postkantoor-directeur Visser.

Op 29 maart 1971 om 13.30 uur wordt het voltallige personeel van het Studiecentrum in het grootste leslokaal bijeengeroepen. De voorzitter van de Raad van Bestuur, drs. Verlinden, deelt mee dat er een fusie met PBNA tot stand is gekomen.

In het nieuwe samenwerkingsverband vervalt het handelsmerk Nederlands Schriftelijk Studiecentrum Culemborg. Bij PBNA worden op de werkvloer nog lange tijd de begrippen Technicum en Studiecentrum gehanteerd. In de reclameaffiches en het lesmateriaal van PBNA wordt de naam Culemborg toegevoegd als verwijzing naar het voormalige Studiecentrum. Het bekende suikerzakje van het Studiecentrum verdwijnt.



*Van dagelijks gebruiks-
voorwerp tot collectors item.*

Het Culemborgse cursusaanbod is voor het in technisch onderwijs gespecialiseerde instituut PBNA een strategische aanvulling en een versteviging van zijn positie binnen het afstandsonderwijs. Johan van Blokland wordt onderdirecteur van het nieuwe bedrijf dat na de fusie onder de naam Koninklijke PBNA Culemborg verdergaat. Later wordt hij waarnemend directeur. In zijn kielzog gaat een aantal medewerkers mee naar Arnhem, onder wie de eerder genoemde Stef de Kroon, Hennie Burgers en Frans Dur. De overige medewerkers worden ontslagen. Het NSSC zorgt voor een passende ontslagregeling: een vast bedrag per dienstjaar.

Na de fusie blijven er tot de zomer van 1973 nog enkele afdelingen in het oude Studiecentrum actief, waaronder de drukkerij en de typekamer. Ook de weekendbijeenkomsten zijn tot medio 1973 nog in Culemborg. Daarna zijn de laatste relictten van het

Studiecentrum voorgoed uit Culemborg verdwenen. Wat overblijft, is het logo dat ooit lesmateriaal, studiegids en advertentie sierde en dat alleen voor verzamelaars nog waarde heeft.

Na de verhuizing wordt het Culemborgse cursuspakket gesplitst in drie segmenten onder leiding van een afdelingshoofd. Een van die afdelingen wordt bestierd door de Augustijn dr. mr. Olav Albers, voormalig rector van het Augustijnse Thomascollege in Venlo en lange tijd econoom van de Augustijnse provincie. Albers, die gepromoveerd is in de rechtswetenschappen en Augustinus uit het Latijn vertaalt, moet naar eigen zeggen – aldus Stef de Kroon die in die periode diens naaste medewerker is – saai en weinig inspirerend werk verrichten. Bovendien wijkt zijn onderwijsvisie af van die van de directie. Hij verlaat in 1974, enigszins teleurgesteld, de PBNA. Met zijn vertrek komt er een definitief einde aan de leidinggevende inbreng van Augustijnen in het schriftelijk onderwijs. Wel blijven er nog enkele Augustijnen als corrector voor de gefuseerde onderwijsinstelling werkzaam.

In 1977 komt PBNA zelf door te eenzijdige investeringen in de informatica financieel in de gevarenzone. Gevolg daarvan is dat het door het grote Elsevier wordt overgenomen. In de aanloop naar de overname voert Van Blokland in 1977 een oriënterend gesprek met Elseviers directeur Pierre Vinken, een voormalig neurochirurg. De naam PBNA is tot op de dag van vandaag een sterk merk gebleven, al houdt het bedrijf zich alleen nog bezig met het ontwikkelen en afnemen van technische examens. Van het Studiecentrum weet vrijwel niemand meer.

Inmiddels is in 1972 het klooster met bijbehorende grond voor 700.000 gulden verkocht aan een beleggingsmaatschappij. Aan het eind van dat jaar verlaten de laatste Augustijnen – onder wie de prior, pater Sjamaar – het klooster. Alleen broeder Ferdinand blijft in Culemborg achter. Hij gaat in de pastorie wonen, van waaruit nog een handvol Augustijnen parochiewerk verricht. Broeder Ferdinand van Schaik, die zich nog veelvuldig in habijt hult, onderhoudt de pastorietaan. Deze tuin grenst aan de oude Culemborgse stadsmuur en is in die tijd geheel aan het oog onttrokken, zoals ooit de Middeleeuwse *hortus conclusus* (een meestal door een muur omsloten tuin). Hij kweekt als hobby cactussen. Op een kwade dag worden deze met geduld en toewijding ver-

zorgde woestijnplanten tot groot verdriet van de broeder gestolen. Een weinig verheven daad van een dief die nooit is gegrepen maar die wel wist hoe hij in de pastorietuin kon komen.

Enkele jaren na de verhuizing van het convent en de laatste afdelingen van het NSSC naar Arnhem gaat op 10 december 1976 een groot deel van het voormalige klooster en Studiecentrum in vlammen op. Een inferno dat vanaf de Oostersingel door honderden mensen zwijgend wordt gadeslagen. Wat overblijft zijn de smeulende resten van wat ooit Culemborgs grootste, educatieve glorie was: het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum Culemborg onder leiding van de paters Augustijnen.

De bewoner van dat moment, de Sociale Academiegemeenschap, vindt snel een nieuw onderkomen. De zusters JMJ (Jezus, Maria, Jozef) van het naburige klooster Mariakroon stellen hun gebouw ter beschikking, zodat de lessen snel hervat kunnen worden. De zusters zelf gaan in het ongeschonden gebleven, voormalige provinciaal (het gebouw van waaruit de provinciaal en zijn definitoren ooit de Augustijnenprovincie bestuurden) op het oude kloosterterrein wonen. Later is op de puinhopen van het klooster en Studiecentrum een modern gemeentekantoor gebouwd. De kapel van de Augustijnen heeft plaatsgemaakt voor luxeappartementen.

*Ignis omnia consumabit:
het vuur zal alles verteren.
Klooster en Studiecentrum
gaan in vlammen op.*



Na het vertrek van het Studiecentrum behoudt het gebied zijn onderwijsfunctie, zij het in nieuwe gebouwen. Maar nog steeds lopen studenten onder de poort waarop het wapen van bisschop Zwijsen prijkt.



Het Studiecentrum: kroonjuweel van de Augustijnen

Op 1 maart 1974 is er een liquidatievergadering van de Stichting Studiecentrum. In deze vergadering beëindigt de Raad van Bestuur formeel zijn werkzaamheden. De Raad constateert dat er een ruim batig saldo is. Dit bedrag wordt gereserveerd voor een nieuw onderwijsdoel zodat het *tolle lege* – 25 jaar lang het motto van het NSSC – zijn voortzetting vindt in Bolivia, waar de Augustijnen missioneren.

De toenmalige provinciaal pater Saelman is ook uitgenodigd voor de slotvergadering. Hij schrijft de memorabele woorden: “Ik geef graag gevolg aan uw uitnodiging de laatste eer te bewijzen aan het Studiecentrum waarin de geschiedenis tot de beste bladzijden uit de historie der Nederlandse Augustijnen gerekend mag worden”.

Ondanks die loftuiting wordt er lang gezweven over de verdiensten van het Studiecentrum. Een poging in 1995 van oud-

De nieuwe dakruiter wordt met behulp van een hoogwerker bediend door Wim Strekenburg jr. geplaatst op de geheel verbouwde kapel. Daarmee is het silhouet dat Frits van der Meer in 1943 zo treffend beschreef weer zichtbaar in de Culemborgse skyline.



medewerker Julius Wierdsma strandt. Het toenmalige definitorium wil het voltooide manuscript om onduidelijke redenen niet uitgeven. Ook het in 2015 verschenen *Een kleine orde met allure* van dr. Brian Heffernan besteedt relatief weinig aandacht aan die bladzijden uit de historie der Nederlandse Augustijnen. Tot 2018, want dan besluit het bestuur van het Historisch Genootschap AWK Voet van Oudheusden in een *Voetnoot* uitgebreid aandacht te besteden aan de betekenis van het NSSC voor mens, stad en land.

Het is voorbij. Een kwart eeuw heeft het NSSC als afstandsschool met contactbijeekkomsten jaarlijks tienduizenden cursisten verrijkt met kennis en als mens gevormd. Zijn taak is volbracht. Augustijnen en Studiecentrum trokken samen op. Zij verdienen de allerhoogste lof voor de educatieve en maatschappelijke prestaties die zij hebben geleverd. Deze *Voetnoot* getuigt daarvan zodat hun betekenis noch aan die van de Augustijnse, noch aan die van de Culemborgse geschiedenis wordt onttrokken.

Verantwoording

Mondelinge bronnen

- Johan van Blokland, oud-directeur van het NSSC (Arnhem)
drs. Kees Dikker, oud-student pedagogiek aan het NSSC (Wijk bij
Duurstede)
mr. Ton van Daal, oud-rector van het NSSC (Peize)
Reggie Dijkgraaf-Jansen, voormalig secretaresse van het NSSC
(Ridderkerk)
W.B. Dresselhuys, oud-cursist aan het NSSC (Beusichem)
dr. Brian Heffernan, historicus en vertaler (KU Leuven)
Leny Geurts, oud-medewerkster van het NSSC (Culemborg)
Ben Holtkamp, chroniqueur van katholiek Culemborg
Stef de Kroon, oud-medewerker van het NSSC (Huissen)
dr. Ton van Schaik, kerkhistoricus (Utrecht)
dr. M. Schrama OSA, priester in de Salvatorparochie en
wetenschapper (Utrecht)
N. Sielhorst-Rinkes, voormalig typiste en correspondentente van
het NSSC (Culemborg)
Emiel Spithoven, wiens zussen werkten voor het NSSC
(Culemborg)
Hans van Sterkenburg, oud-student pedagogiek aan het NSSC
(Klarenbeek)
T. Visser-Burgers, voormalig secretaresse van het NSSC
Culemborg)

Schriftelijke bronnen

- Website 'Heerlen vertelt': Verhalen over historisch Heerlen,
www.heerlenvertelt.nl
Brian Heffernan, *Een kleine orde met allure. De augustijnen in
Nederland
1886-2006* (Hilversum, 2015).
Brian Heffernan, 'Dutch Augustinian Theologians and the
Second Vatican Council', in: *Analecta Augustiniana* 76 (2013),
p.421.
Frits van der Meer, *Praeses Van Schaik* (Utrecht, 1943).
Albericus de Meijer OSA, *Nederlandse Analecta*, oktober 1973,
p. 26-57.

- H. Roorda, *Gedenkboek 150 jaar Klein Seminarie Aartsbisdom Utrecht 1818-1968* (Utrecht 1968).
- Bram van Schaik, *De kapel. Van Godshuis naar residentie* (Culemborg, 2015).
- VISO, *Het erkende schriftelijk onderwijs, mogelijkheden en knelpunten* (Arnhem, zonder jaar).
- J.G.M. de Vries e.a., *Barbara en de Augustijnen, 60 jaar pastorale zorg Sint-Barbaraparochie Culemborg 1936-1996* (Culemborg, 1996).
- J.N. Wierdsma, *Het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum Culemborg 1946-1971* (Utrecht, 1995, niet gepubliceerd).
- J.N. Wierdsma, *100 jaar schriftelijk onderwijs* (Stichting IVIO, 1990).

Gebruikte publicaties van het Studiecentrum

- Mededelingen van het Nederlands Schriftelijk Studiecentrum, Culemborg, jaargang 10-I, 1956.*
- Studie Gids, NSSC Culemborg* (6e druk, jaartal onbekend).
- Studiegids 1965-1966, NSSC Culemborg.*
- Studiegids XIII, Geschiedenis MO, Pedagogiek MO-A en -B en Staatsinrichting MO, NSSC Culemborg* (2e druk, jaartal onbekend).

Illustratieverantwoording

- Archief NSSC: 16
- Collectie Ben Holtkamp: 3, 14, 27, 29 onder, 52
- Collectie Johan van Blokland: 11, 12, 13, 18, 20, 21, 22, 23, 30, 34, 37, 38 onder, 39 boven rechts, 41, 42 onder, 43
- Collectie Joop de Vries: omslag, 47
- Collectie Leny de Vries: 38 boven, 39 boven links
- Collectie Stef de Kroon: 10, 31 boven, 32 boven
- Dagblad De Stem (Krantenbank Zeeland): 23, 32 onder
- Delpher: 42 Bovendien
- Heerlen Vertelt (www.heerlenvertelt.nl): 33
- Nederlandse Provincie van de orde der Augustijnen: 6, 18, 26 onder, 31 onder
- Nieuwe Schiedamse Courant (Gemeentearchief Schiedam): 9, 19, 24
- Regionaal Archief Rivierenland, Tiel: 4, 29 boven, 39 onder, 40, 53
- Spaarnestad/Harry Pot: 5
- Spaarnestad/Henk Blansjaar: 26 boven
- Wim Sterkenburg jr.: 54
- Els Vulto: 44

Over de auteur

Drs. Joop de Vries (1953) studeerde af in de letteren en economie. Hij was onder meer hoofd der school in Hagestein, leraar Duitse en Nederlandse taal- en letterkunde op een havo/vwo in Utrecht en vanaf 1991 hogeschool- en universitair docent in diverse financiële vakgebieden zoals algemene economie, corporate finance, statistiek, financiële rekenkunde en bedrijfseconomie. Sinds 1998 is hij directeur van onderwijsbureau Exsultet en geeft hij in opdracht van bedrijven, banken en instellingen trainingen op financieel of taalkundig gebied. Als auteur schreef hij – meestal in coproductie – voor het HBO en wo een aantal studieboeken over uiteenlopende onderwerpen zoals treasury, corporate finance, swaps en pensioenen. Als publicist is hij verbonden aan het financiële vakblad *CM* van Vakmedianet. Daarnaast is hij voor diverse literaire magazines recensent en analist moderne en klassieke poëzie. Onlangs verschenen van hem twee niet-economische boeken. In 2015 *Korenbloemen en ander kruid* (samen met zijn dochter) en in 2017 *Kroniek van een boerenfamilie*.

De auteur bedankt de meelezers Johan van Blokland, Ton van Daal, Liane de Vries en Pauline de Vries voor hun kritische blik en commentaar.

Tien wenken voor studerenden

1. neem uw studie serieus, vooral als de eerste taken u gemakkelijk vallen. Later zal het meer inspanning kosten!
2. werk uw taken ernstig uit. Oefen u er van het begin af aan in, volledige antwoorden te geven en vooral goed beredeneerde antwoorden.
3. zorg ervoor, dat de uitwerkingen uw **EIGEN WERK** zijn.
Formuleer met elgen woorden, dat is de juiste manier u voor te bereiden op een examen, waarop het overschrijven van antwoorden uit leerboeken niet mogelijk is.
4. vraag tijdig om advies als het tempo te hoog of de lessen te zwaar voor u blijken te zijn.
5. doe iedere dag een stuk van uw taak. Wacht niet tot het laatst om uw werk af te raffelen met alle gevolgen van dien.
6. neem goede nota van correcties en aanwijzingen van uw docenten.
Daar leert u het meest van.
7. misschien gaat u na geruime tijd voor het eerst weer aan de studie. Dan zult u opnieuw moeten leren studeren. U zult spoedig merken dat studeren gemakkelijker en prettiger gaat naarmate u het regelmatig, zo mogelijk dagelijks, doet.
8. laat het niet tot een achterstand komen. U raakt van kwaad tot erger, en u mist straks de noodzakelijke aansluiting op de studiebijeenkomsten.
9. tracht een medestudent te vinden. Dat werkt animerend en u heeft hulp en steun aan elkaar.
10. uw docenten laten u nooit in de steek. Ze weten niet van opgeven. Wees even vasthoudend als zij, maak af wat u begint.
Het resultaat van uw studie kan voor u van levensbelang zijn.

*Uit een brochure van
het NSSC, jaren 1960. De
inhoud laat geen twijfel
over het belang van de
studie en wat je er voor
moet doen.*



COLOFON

Culemborgse Voetnoten, nummer 66

ISSN: 0929-1334

1 juni 2019

Een uitgave van het 'Genootschap A.W.K. Voet van Oudheusden'

Opricht 14 oktober 1937

Redactie

Jaap Borggreve

Michiel Bugter

Yvonne Jakobs

Kees van de Vate

Marjolijn de Winter

Redactieadres

Michiel Bugter

Spoorstraat 34, 4101 XK Culemborg

E-mail: bugter@voetvanoudheusden.nl

Bijdragen kunnen per e-mail worden gezonden naar de redactie.
Auteurs wordt verzocht zich te houden aan de redactionele richtlijnen,
die te lezen zijn op de website van het Genootschap.

Vormgeving en grafische productie

Studio Bassa, Culemborg

Secretariaat Genootschap

Ben Holtkamp

Jacobsvicarie 18, 4105 CT Culemborg

E-mail: secretaris@voetvanoudheusden.nl

Website: www.voetvanoudheusden.nl

Bankrekening

NL90 INGB 0005 023 582

t.n.v. Genootschap A.W.K. Voet van Oudheusden.

De contributie bedraagt € 17,50 per jaar.

Een (vrijwillige) extra bijdrage stelt het bestuur bijzonder op prijs.



Culemborgse Voetnoot 2019-66

Genootschap A.W.K. Voet van Oudheusden